

Fjerde Aargangs andet Hefte.

I.

Sommerforelæsninger ved Kiøbenhavns
Universitet.

Theologernes.

Claus Grees Hornemann, Dr. og ordentlig Professor i Theologien, vedbliver offentlig at forklare udvalgte Stykker af den bibelske Theologie; privat fortolker han den fjerde Bog af Psalmerne, tilligemed Christi Samtaler som ere optegnede af Johannes, og Pauli Breve til de Galater og Colosser. De practiske Qvæster forfatter han.

D. G. Moldenhaver, Dr. og ordentlig Prof. i Theol., fortolker offentlig Brevene til Thimotheus og Titus. Privat begynder han et nyt Cursus af Theologien, saavel den dogmatiske som moralske. Privatissime styrer han sine Tilhøreres Qvæster i at udarbejde og disputere.

Friderich Minter, Dr. og ordentlig Prof. i Theol., foredrager offentlig den christelige Kirkes Historie for Constantin den Store; privat den første Deel af Historia dogmatum, og Apostlernes Gjerninger. Privatissime oplyser han de christelige Oldsager.

Juristernes.

Laurits Torregaard, offentlig Lærer i Lovkyndigheden forklarer offentlig den almindelige offent-

lige Ret; privat Ret i Tingen efter de Dansk-norske Love; han tilbyder ogsaa sin Tjeneste, ifald nogle ville øve sig i den juridiske Praxis.

Christian Ulrich Ditlev von Eggers, Dr. og overordentlig Lærer i Lovkyndigheden, lærer offentlig Naturens Ret; privat Ret til Tingen efter Dansk-norske Love, og Tingenes almindelige Ret efter romersk-tydske.

Johan Frid. Wilhelm Schlegel, Dr. og overordentlig Prof. i Lovkyndigheden, foredrager offentlig Naturens hypoetiske Ret efter den kantiske Philosophies Grundsatninger; privat lærer han Personernes Ret efter de romerske Love, og bliver ved at gaae dem tilhaande, som vil faae sig Qvæste i skriftlig at opløse juridiske Qvæstioner. Han holder ogsaa examinerende Collegier.

Friderich Thaarup, overordentlig Prof., giver Kundskab om de fornæmste europæiske Stater.

Friderich Theodor Hurtikarl, Adjunct. i det juridiske Facultet, forklarer i offentlige Forelæsninger: 1) Folkeretten. 2) Den Dansk-norske Criminalret.

Medicinernes.

Mathias Sæptorph, ordentlig Lærer i Medicinen og Jordmoderkonsten, forklarer i offentlige Forelæsninger fra IX-X. den medicinske Encyclopædie for Lægekunstens Dyrkere og andre denne Videnskabs

Elkere. Privat lærer han i beleilige Timer Jordmoderkonstens Operationer og Haandgreb.

Johan Clemens Tode, Professor i Medicinen, foredrager Materia medica af Mineralriget fra IV-V.

Friiderich Ludvig Bang, Prof. i Medicinen, underviser i de sædvanlige Timer og paa den sædvanlige Maade i den medicinske Praxis ved de Syges Senge i Friiderichs Hospital; han styrer de Unges kliniske Øvelser, og fremsætter udvalgte Tilfælde af Hospitalets Dagbog.

Arnold Nicolaj Masheim, Dr. og Prof. i Medicinen, vedligeholder sine fysisk-pathologiske Forelæsninger, som han begyndte i Winterhalvaaret. Men Fortegnelsen paa de øvrige Forelæsninger, hvorpaa han har beredet sig, nødes han at holde tilbage, indtil det bliver afgjort, om han fremdeles skal forrette en Lærers Embede i Experimentalphysiken, eller ikke.

Erich Wiborg, Prof. i Veterinarvidenskabene og Lector i Botaniken, handler offentlig om de indenlandske Planter og deres Nytte i Medicinen og Oeconomien. Botaniske Excursioner foretager han sig som han pleier. Privat søger han at forklare den botaniske Philosophie.

Magnus Korrebow, Doctor i Medicinen og overordentlig Professor i Anatomien, giennemgaar offentlig, som Conferenceraad Notbøls Vicarius, Mandag, Tirsdag, Onsdag og Fredag fra XII-I, det menneskelige Legems Osteologie.

Gorfred Becker, overordentlig Lærer i Chemien, lærer offentlig Tirsdag og Fredag fra IV-V, den almindelige Chemie efter Alex. Roccol. Scherer's Compendium.

Philosophernes.

M. Abraham Kall, ordentlig Prof. i Historien, forklarer offentlig Fædrenelandets Histories Kilder, og Hjelpemidlerne til dens fuldstændigere

Kundskab; privat Fædrenelandets Historie om Formiddagen Kl. X., og i en anden Time det 16 og 17 Seculums mærkværdigste Tildragelser, efter Büsch.

M. Børge Risbrigh, ordentl. Prof. i Logik og Metaphysik, tænker i dette Halvaar offentlig fra IX-X, at bringe til Ende de første Linier af Philosophien om Gud, hvilke han i forrige Halvaar begyndte paa. Privat forklarer han den empiriske Psychologie. I andre Timer igientager han som sædvanlig, hvad der i hver Uge har været foredraget, og giver Kundskab om philosophiske Bøger.

Thomas Bugge, ordentl. Prof. i Mathematik og Astronomie, lærer offentlig fra II-III, Optik, Katoptrik og Dioptrik; privat den spheriske og theoretiske Astronomie, tilligemed den mathematiske Geographi fra III-IV.

M. Nicolaj Christopher Kall, ordentl. Prof. i de efterlandske Sprog, lærer offentlig det arabiske Sprog; privat bliver han ved at forklare de smaa Propheter, og anstiller analytiske Øvelser med Josvæ Bog.

M. Jacob Baden, ordentl. Prof. i Bøltalenhed, tænker offentlig at bringe Tibuls Digte til Ende; privat fra XII-I, forklarer han udvalgte Sætninger af Juvenal; og bestemmer andre Timer til Øvelser i det latinske Sprog.

M. Lauritz Sahl, ordentl. Prof. i det græske Sprog, fortsætter sine Forelæsninger over udvalgte Stykker af Xenophons Socratiske Mærkværdigheder, og forklarer fra XI-XII, Theophrasts Characterer.

M. Jeremias Voldike, ordentl. Prof. i Mathematiken, forklarer offentlig fra IV-V, de første Grunde af Algebra; privat den rene Mathematik efter Kästners Compendium fra XII-I, og i en anden Time den anvendte Mathematik. — Han tilbyder ogsaa sin Tjeneste, isald nogen skulde ønske en vis Deel af Mathematiken forklaret.

Stephan Sumars, Prof., lærer Tirsdag, Torsdag og Fredag fra XII - I. Grundene i det franske Sprog, og angiver og forklarer de berømteste Skrifter i de skienne Videnskaber i dette Sprog, fra I - II. anfører han ogsaa de Lysthavende til at skrive Fransk.

Nicolaj Klert, overordent. Prof. og Bibliothekarius ved Univers. Bibliothek, forklarer offentlig Onsdag og Loverdag C. A. Heumanns Compendium af Literarhistorien.

Andreas Gamborg, ordent. Prof. i Philosophien, fortolker offentlig fra X - XI. Cicero's Bøger om Lovene; privat foredrager han en almindelige practiske Philosophie, og er ogsaa dem til Tjeneste, som maatte forlange en anden Deel af den practiske Philosophie forklaret.

Jacob Wolf, overord. Prof. i Mathematiken, forklarer offentlig Aritmetik og Algebra, privat Kl. VIII. om Morgenens den theoretiske Geometrie, og den plane Trigonometrie efter Kästfens Compendium. Hvad der har været foredraget, igientager han som sædvanlig, og tilbyder sin Tjeneste i en eller anden Deel af Mathematiken.

Knud Lyne Rahbek, overord. Prof. i Æsthetiken, foredrager paa de sædvanlige Dage og Timer speciellere Regler for de prosaiske Særslags; og bestemmer to Timer hver Uge til at giennemgaae nogle af de berømteste poetiske Værker i Modersmaalet.

Jürgen Kierulff, Dr. i Philosophien og overordent. Prof. i Historien, foredrager offentlig om Morgenens Kl. VIII. den gamle Geographie; privat Kl. III. om Eftermiddagen Fædrenelandets ældre Historie, og i den anden Time de fornemste europæiske Folks Historie.

Gregers Wad, overord. Prof. i Naturhistorien, forklarer offentlig fire Dage om Ugen fra IX - X. den practiske Deel af Dryctognosien, indstøret paa

sit Sted de fornemste Stykker af Geognosien og den oeconomicke Mineralogie, og ophjser dem med Exempler tagne af Naturen. Om Onsdagen fra X - XII. staaer Naturalcabinettet aabent for alle.

Conrad Friderich Schmidt-Phiseldæk, Dr. i Philosophien, fortolker offentlig tre Dage om Ugen Pauli Brev til de Romere; privat lærer han den naturlige Theologie i fire Timer efter Schauman, og fortsætter sine Forelæsninger over den kritiske Philosophie.

Nicolaj Hofman Sewel Bloch, Dr. i Philosophien, forklarer offentlig, saavidt Tiden vil tillade det, to Dage om Ugen Horag's Ode; privat 4 Timer om Ugen Philosophiens Historie efter Büsching; han underviser ogsaa i Grundene af det engelske Sprog, og forklarer Youngs Mattetanker eller Thomsons Arstider, samt over sine Tilhørere i at tale og skrive Engelsk.

II.

Fortegnelse paa Kommunitetets Alumni den 1ste Jautharii 1796.

Ole Devegge fik Kommunitetet	} 1791. 13 Jun.
Hend. Smith	
Pet. Rosenstand Goisfe	
Krist. Gorm Linkilde	
5 Jo. Krist. Flemmer	
Karl Gustav Flemmer	
Krist. Vedsted	
Sammanuel Jermin	
Thom. Tostrup	
10 Ved. Holm	
Nik. Nørregaard	} — 30 Octob.
Krist. Friis Korboll	

Nik. Krist. Fohlman		Troels Kongslev	
Joak. Poulsen Bering		50 Gerhard Krist. Bager	1793. 1 Julii
15 Jak. Thomson		Neder Kjobke	
Jens Stochholm	1791. 10 Octob.	Jo. Krist. Wegner	— 22 dito
Burla Mathiesen		Frid. And. Wilh. von	
Ludv. Mik. Lund		Gerstenberg	— 5 August
Jo. Borchsenius		Ernst Krist. Fischer	
20 Niels Stochholm	— 14 Novbr.	55 Immanuel Steerup	— 30 Septbr.
Ned. Helt Fertig		Karsten Friis	
Geoffried Hend. Dendtsen	1792. 6 Febr.	Holg. Frid. Paludan	— 7 Octob.
Helm Gotth. Thommerup	— 27 dito	Martin Mich. Flor	— 14 dito
Povl Matth. Schov	— 12 Martz	Lars Krist. Kjobke	— 21 dito
25 Benjamin Fogh	— 9 April	60 Erik Føn	
Frid. Ebbesen		Jo. Krist. Steinmann	
Krist. Kristof. Jensenius	— 14 Maj	Jo. Mik. Tilleman	
Povl Abrah. Dall		Jo. Hieron. Hansen	— 16 Decemb.
Hend. Schov	— 2 Julii	Jens Strarup	
30 Jak. Wang		65 Sv. Busch Bruun	
Frid. Krist. Bargmann	— 12 Novbr.	Jo. Jørg. Nielsen	— 30 dito
Viørn Wigfussen	— 26 dito	Jo. Jens	
Hend. Nissen		Th. Krist. Withusen	1794. 3 Martz
Abrah. Falk	— 17 Decemb.	Ser. Møller	— 31 dito
35 Niels Basse Lund		70 Ole Tønder	— 7 April
Jo. Steenstrup		Ser. Willumsen	— 14 dito
P. Ant. Krist. Morager	1793. 7 Januar.	Georg Frid. Weinschenk	
J. Bull Motesfeld	— 28 dito	Niels Sommer Ber-	— 21 dito
Albert Krantz Stabell	— 11 Februar	genhammer	
40 Mik. Kier	— 11 Martz	Immanuel Badstier	— 28 dito
Krist. Ludv. Strem	— 25 dito	75 Frid. Beck	
Theodor Diørnsen	— 6 Maj	Martin Møller	— 5 Maj
Jonas Hougs		Nik. Sev. Rasmøng	
Casp. Frid. Lassen		Mark. Ludv. Hiørth	
45 Erhard Menster	— 3 Junii	Niels Krist. See	— 30 Junii
Holger J. W. Schou-		80 Wilh. Ness	
lund		Krist. Konr. Henne	
Schulo Magnusen		Jo. Hend. Monrath	— 7 Julii
Georg Mønster	— 1 Julii	Eiler Schavland	

85	Mr. Frid. Winther Boje Raich Jens Krist. Olesen Jo. Schreiber Pet. Matth. Tesstrup Klaus Unger Lund	1794. 7 Julii — 14 dito — 29 Septbr.	J. Landorf Holm J. Jos. Voserup Laur. Engelsstof Krist. Hugo Lohman Kasp. Gottf. Dietche Ser. Mart. Leverents Gudm. Arnesen J. Jak. Stephansen Ad. Vilhad Glahn	1795. 16 Martis — 23 dito — 13 April — 20 dito — 4 Maj — 18 dito
90	Frants Fr. Bertelsen Frid. Krist. Voserup J. Leerbeck Ped. Hierfing Ehlers Kock	— 6 Octob.	125 J. Hemmer Ser. Bredstrup Kasten Friis Niels Hesselberg Ole Lund	— 1 Junii
95	Palle S. Monrath Mark. Klod Kenne Fr. Wilh. Bendtsen Jens Sommer Jo. Krist. Westen	— 13 dito	135 Ped. Pedersen Magnus Wehl P. Hans. Blæsberg Jak. Riær Laur. Kruse	— 18 dito — 31 August — 21 Septbr.
100	Th. Daildon Ferslev Poul Fenger Matth. Heltberg Kornel. Steenblof Krist. Dvale	— 3 Novbr. — 17 dito	140 Bernt Smith Anker Anth. Møller Knud Schriver J. Jensen Giel Rasmus Drejer	— 1 October — 12 dito — 22 dito — 1 Novemb.
105	Niels Sidelman Jak. And. Wille Poul Thaarup Jak. Holbroe Niels Jak. Schov	— 22 dito	145 N. Maurfund Harboe Soren Meldal Knud v. Hadeln Fr. Ferdin. Rørager Frid. Anth. Dop	— 13 dito
110	Jo. Hieron. Hoff Karl Mr. Amundin Jens Studsgaard Jo. Hend. Mohr Eiler Hagerup Smith	1795. 5 Januar — 19 dito — 26 dito	150 Jo. Tonning Frid. Wilh. Lund Nicolaj Weisner Peter Hammond	— 24 Decemb.
115	Jerg. Sev. Voserup J. Dockman Melchior J. Winding Ludo. Frid. Muus Ped. Hansen	— 2 Februar. — 9 dito — 23 dito — 9 Martis		1796. 3 Januar. Gamborg.
120	Krist. Schjorring			

III.

Fortegnelse paa Alumnat paa Regentens
Den 1ste Januar. 1796.

Ole Devegge fik Regentens og Stip. Nannestad	=	1791. d. 1 Maj	25 Alb. Kranz Stabell Nik. Kier	1793	1 Maj
Peter Hans Mønster	=	— dito	Theodor Biærnsen	}	— 1 Junii
Hendrik Smith	=	— 1 Jul.	J. Krist. Voigt (Stip. Winding.)		
Joak. Povlsen Bering	}	1791. 1 Septbr.	Troels Kongslev (Stip. Bang.)	—	1 Julii
5 J. Krist. Flemmer			30 Lars Krist. Kiøbke	—	1 Septbr.
Karl Gustav Flemmer	}	—	Krist. Vedsted	}	— 10 October
Immanuel Jermiin			Jonas Hougs		
Nik. Krist. Fohlmann	}	— 1 Octbr.	Ped. Gødsen Kiøbke	}	— 1 November
Jens Stokholm (Stip. Holm.)			35 Immanuel Gleerup		
10 Jo. Vorhsenius	}	1792. 1 Januar	Peter Helt Fertig (Stip. Masio Rostg.	1794.	1 Januar.
Laur. Nik. Melchior (Stip. Domus R.)			Jakob Bang (Stipend. Domus R.	—	1 Febr.
Frid. Ebbesen (Stip.) Bangian.	}	— 1 Junii	Evend Bux Bruun	—	1 Marts
Niels Stokholm (Stip. Holmian.)			40 J. Friis	—	1 April
Gottf. Hend. Vendsen	}	—	Ceren Møller (Stip. Nannestad.	}	— 1 Maj
15 Immanuel Wadskær (Stip. Winding.)			Holger Jørg. Wilh. Schoulund		
Helm Gotthard Tom- merup	—	1 Julii	Niels Sommer Ber- genhammer	}	— 1 August
Ludv. Nik. Lund	—	1 Sept.	Niels Basse Lund		
Povl Matth. Schov	}	— 1 Novemb.	45 Frid. Krist. Kiølsjen	}	— 1 Junii
Hend. Schov (Stip. Masio Rostg.)			J. Nik. Tileman		
20 Povl Abrah. Dall	}	— 1 Decemb.	Karsten Friis	}	— 1 Julii
Krist. Kristof. Jensenius			Erik From		
Biørn Wigjussen	}	1793. 1 Marts	Ernst Krist. Fischer	}	— 1 August
Pet. Ant. K. Norager			50 J. Jørg. Petersen		
J. Bull Møtsfeld	—	1 Maj	Boje Rasch (Stip. Mos. Rostg.	}	— 1 Septbr.
			Benjamin Fogh		
			J. Hend. Monrath		

- Niels Krist. See
 55 Martin Richard Flor
 J. Krist. Wegener
 Wilh. Neefs
 Ole Hein (Stip. Glud)
 J. Krist. Olesen (Stip. Glud)
 1794. 1 Oktober
- 60 Mark. Ludv. Hiorth
 Matth. Heltberg
 J. Steenstrup
 Mik. Sev. Ramsing
 Utr. Frid. Winther
 — 1 Novembr.
- 65 Kornel. Steenblof
 Krist. Qvale
 Niels Sidelman
 Ped. Hierfing (Stip. Anonymi)
 1795. 1 Januar.
 Jak. And. Wille
- 70 J. Schreiber (Stip. Anonymi)
 J. Leerbeck
 Utr. Dan
 Poul Matth. Thestrup
 Ehlers Røck
 — 1 Februar
- 75 Martin Møller
 G. Arnesen
 Palle Saabye Monrath
 Ped. Hansen
 J. Hammer
 — 1 Marts
- 80 Jørg. Mort. Levereng
 Jak. Riør
 Ped. Pedersen
 Bernt Smith
 Laur. Kruse
 — 1 April
- 85 Knud Schriver (Stip. Masio Røstg.)
 — 1 Maj
- 1 Juni
- 1 Septbr.
- 1 Octob.
- 1 Novbr.

- Nasmus Drejer
 Nikolaj Harboe
 Søren Meldal
 Knud v. Hadeln
 1795. 1 Novbr.
 — 1 Decembr.
 1796. 1 Januar.

Seminarister til Grønland.

90. Nasmus Gielstrup.
 And. Resenvold.

Dito til Finnmarken.

Ped. Krog Bull.

Landmaalere.

Elling.

Bruun.

- 95 Wessel.

Pensionister og Informatorer paa
 Waisenhuset.

Brostrup.

Thestrup.

Tostrup.

J. P. Møller.

- 100 Laas Nielsen.

Gamborg.

IV.

Det Scheel = Plessiske Legat for unge
 Adelige.

Dette Legat er stiftet af Fruen Charlotte Amalia Scheel til Fusingøe, som var i Egtskab med Geheime-
 meraad Christian Ludvig von Plessen til Glorup,
 i mange Aar General = Director for de Kongelige
 Finanser. Hun havde med hendes Mand's Vidende
 og Samtykke samlet sig en Capital af 14,000 Rdlr.,
 i den Henseende, at i hendes og hendes Mand's Leve-
 tid den aarlige Rente deraf skulde betales og uddeles

til nødtorftige og gandske forarmede, dog et beviistlig fikkelig godt Liv og Levnet førende Personer af dansk adelig Stamme og Herkomst, men efter begges Dødsamme Capital med dens Renter ved en fast og urygkelig Foundation henlægges og bestemmes til samme Brug til evig Tid. Da derpaa bemeldte Frue Charlotte Amalia Scheel ved Døden var afgangen, oprettede hendes efterlevende Mand en Foundation over bemelte Capital, som under 28 Junii 1737 fik Kongelig Confirmation.

Foundationen læses i *Hofmanns Samlinger af Fundatser og Gavebreve*, Tom. I. S. 347 følg. Jeg vil deraf anføre de væsentligste Artikler:

1) Capitalen bestaaer, som sagt, i 14,000 Rdl., hvilken steds skal være prioriteret i Lindholms Gods her i Sieland, og ikke maa opsiges eller indløses, eller imod hvad anden Forsikring det maatte være, forveksles og omfisktes.

2) Patron og Directeur for dette Legat skal altid være den af Christian Ludvig von Plessens Descendenter, være sig af Mand- eller Qvindeslægtet, som Fødselstid tilfalder. Og skulde disse uddøe, da forbliver Directionen hos den af de Scheelers Familie, som til bemelte Stamhuus i sig Tilfælde bliver nærmest berettiget.

3) Af Renterne, som efter da værende Renteskab ere beregnede til 700 Rdlr. om Aaret, skal de 400 Rdlr. anvendes til at opdrage 4 fattige Drengsbørn af adelig Familie, saaledes at hver af dem bekommer 100 Rdlr. aarlig til Hielp at lønne en god Informator, samt til andet hvad fornødent kan være at anvendes til deres fikkelige Oplyttelse i Dyd og nyttige Studeringer og Øvelser, hvormed de i sin Tid kunde vorde Kongen og Landet og sig selv til Gavn. De som skulde antages dertil, bør allerede have fyldt deres tolvte Aar, og ei være yngre. Enhver af disse

unge Børn skal nyde denne Gave i 5 Aar efter hinanden.

4) De øvrige 300 Rdlr. af den aarlige Rente blive af Directeuren nedsatte hvert Aar, og ikke bevares ferend de 5 Aar ere forbi, da der saaledes er bleven samlet i Alt 1500 Rdlr. Naar dette er færdigt, og de 4 Alumniers Tid er expireret, saa at andre fire paa nye maa og skulde antages, skal Director med de andres Raad og Samtykke af Familien udvælge af de fire første, som have nydt, som sagt er, de Et hundrede Rigsdaler, de toende som findes best kvalificerede og forfremmede, til at sende Udenlands, der i Videnskaber ydermere at forfremmes. Til hvilken Udenlandsreise enhver af dem nyder 375 Rdlr. til Hielp om Aaret, som saaledes i toende Aar continuerer, og ikke længere. Og paa denne Maade skulde hver 5te Aar toende udvælges til at nyde dette Reiseskipendium i to Aar.

5) Intentionen med dette Legatum (hedder det s. 7) gaaer allene derhen, at see saadanne unge Mennesker hiulpne, som selv have baade Utraaee og Disposition til at komme frem i Verden, og ingenlunde blot alene til at udfiskere fattige og nødtorftige Folk med Levnetsmidler for en kort Tid, uden nogen retskaffens Nytte deraf til Publicum igien at indhente. Hvorfore, som det er langt fra, at man vil have denne Gave misbrugt med at give den til de Formuende, der nogenledes ere i Stand til ved egne Midler at sørge for deres Ungdom paa en fikkelig Maade; saa er det heller ikke meent, at den skal blive for dem allene, der slet intet videre have som de af deres egst kunde tillægge. I hvilken Henseende det holdes langt rimeligere, at forbemeldte Alumni udvælges og tages af det Slags, der kunde ved sit eget eller Forældres og Venners Tilskud tilveiebringe eet a to hundrede Rigsdaler aarlig til deres Education her hjemme, og siden udenlands til deres Studeringers Fortsættelse.

6) Director bør ingenlunde udgive Expectance-Sedler lang Tid forud, eller nogen indskrive, førend i det selv samme Aar, saadan en virkelig kan vorde indtagen til at nyde Stipendium. Ligesom Director skal holde Bog over dem som antages til disse Beneficia, og deri anfere ved Dag og Datum de Qvitteringer, som Patronus eller Director hvert Aar lader sig vedberliggen give af de Unges Forældre eller Formyndere. Bemeldte Bog med indførte Deviser skal han være pligtig at fremvise, naar og saa ofte det begiæres af nogen, som er berettiget derom at have Kundskab, hvorledes med dette Legatum vorder omgaaet; ved hvilke forstaas alle og enhver af Fundators Descendenter, og de som til hans eller hans sal. Frues Familie kunde henregnes.

7) "Og endelig (hedder det s. 9.) paa det der kan vides, til hvad Slags Familier og deres Børn og Afkom dette Legatum er henlagt og destineret, da er herved forstaaet de saa gamle Slægter her i Danmark, hvis Forfædre fra nogle hundrede Aar af have tient Kongerne og deres Fædreneland, men ved Tidernes Forandring maatte være geraadne i den Tilstand, at de ikke nok som formaae at holde deres Ungdom frem til at kunde i nogen Maade beqvemgjøres til sliq Tjeneste: hvorudover saadanne, formedelsf denne og anden Vrost maae see sig jo mere og mere at tage af, ja en Deel desværre! ligesaa meget at vanære deres Slægter, som deres Forfædre dem have i sine Tider illustreret. Til hvilket een af de største Aarsager vel haver været hidtil dags den forberorte Mangel af vedberlig Education, hvorved Ungdommen er vorden forsonmet, ikke lært betimeligen hvad den burde, og saaledes af Fornødenhed bleven kiendt usikkert til at nyde Changer og Detieninger, og derved til videre at avancere."

Uf en Extract af Protocollen over det hidindtil udbetalte Plessiske Stipendium, som Hds Excellence

nuværende Director for Legatet, Hr. Geheimeraad og Amtmand Scheel-Plessen, en Sønneson af Stiftteren, har haft den Godhed at meddeele mig til Afberiening, tilligemed Qvitterings Protocollen, erfares, at det fra 1767 indtil 11 Decb. 1795 udbetalte Stipendium beløber sig i alt til 17,000 Rdlr. 5 Mk. 9 S, hvoraf i de senere Aaringer det Meste er udbetalt og endnu udbetales til Kost-Cadetter paa det Kongelige Land-Cadet-Academie. Uf Udenlandstreffende finder jeg ikkun tvende, nemlig en Hr. N. Schestved, som har opholdet sig i Göttingen, og haft dette Stipendium i tre Aar, hvert Aar 300 Rdlr., og Hr. Hofjunker Kaas, som for nuværende Tid reiser paa samme, og oppebærer aarlig 1000 Rdlr.

V.

Philosophisk Examen i Aprilmaaned.

A.

Philosophisk Prøve.

Den 1ste April.

Johannes Borch Grave Laudab.
 Jens Worm Tauber Laudab.
 Valde Krag Hof Bodschou Haud illaud.
 Erhard Borch Laudab.
 Johan Emanuel Thygesen Haud illaud.
 Johan Sidelman Haud illaud.
 Jacob Brandt Laudab.
 Hans Bertram Trojel Laudab.
 Nicolaj Sadolin Laudab.
 Johan Georg Bogee Laudab.
 Peter Nyborg Hesselberg Laudab.
 Jacob Ulrich Grundtvig Haud illaud.

Den 2den.

Georg Christian Hauch Laudab.
 Christ. Frid. Sief Laudab.

Johan Jrgens von Hadelen Haud illaud.
 Georgius Noebasse Laudab.
 Graecius Parelius Dreier Laudab.
 Gotthard Bsch Haud illaud.
 Fetzer Møller Haud illaud.
 Christian Erhard Hansen Laudab.
 Peter Georg Jørgensen Laudab.
 Lauritz Hallager Laudab.
 Georg Møller Haud illaud.
 Vilas Dorch Haud illaud.

Den 6te

Ludvig Stoud Platou Laudab.
 Peter Otho Næs Haud illaud.
 Gunder Houge Haud illaud.
 Jens Aalborg Haud illaud.
 Christian Sahl Haud illaud.
 Erhard Saabne Haud illaud.
 Baltazar Fleischer Grundtvig Haud illaud.
 Frid. Ludvig Søthoug Haud illaud.

Den 7de.

Frid. Sophus Naben Laudab.
 Carl Aug. Danker Laudab.
 Friderich Thygesen Haud illaud.
 Georg Reingaard Haud illaud.
 Jonas Zimmerman Haud illaud.
 Ole Nilsen Rasm Laudab.
 And. Dals Lund Laudab.
 Christ. Broholm Haud illaud.
 Frid. Anton Doy Laudab.
 Severin Jørgensen Laudab.
 Friderich Vilh. Willemoes Laudab.
 Peter Hierling Laudab.
 Severin Breder Laudab.

Den 8de.

Diderich Christ. Howis Laudab.
 And. Berens Stub Haud illaud.
 Carl Ditlev Bremer Laudab.

Peter Lud. Hansen Haud illaud.
 Andreas Andersen Laudab.
 Jacob Hansen Laudab.
 Thomas Svendsen Laudab.
 Søren Norregaard Laudab.
 Hans Ancher Rosjod Laudab.

Den 11te

Christopher And. Grønbeck Haud illaud.
 Nicolaj Stabel Haud illaud.
 Heinrich And. Brock Haud illaud.
 Lars Røwerud Haud illaud.
 Simon Peter Scharling Haud illaud.
 Niels Simonsen Laudab.
 Frid. Anton Blom Laudab.
 Jens Peter Høveding Haud illaud.
 Jacob Windfeld Laudab.

Den 12te.

Christ. Dom. Mølderup Haud illaud.
 Ulrich Christ. Wolf Haud illaud.
 Caspar Randleff Laudab.
 Got. Christ. Noll Laudab.
 Niels Behr Laudab.
 Niels Wachter Haud illaud.
 Joachim Lens Haud illaud.
 Isach Wilhelm Fleischer Haud illaud.
 Jørg. Frid. Lund Haud illaud.
 Colbiørn Degen Laud.
 Jørgen Rundsøn Haud illaud.
 Math. Elias Møller Laudab.
 Gabriel Kirsebom Non contemn.

Den 14de.

Christ. Lud. Schou Haud illaud.
 Ant. Hen. Haug Laudab.
 Lars Mønnestad Laudab.
 Andr. Teitman Haud illaud.
 Niels Nyegaard Haud illaud.
 Jens Stanke Non contemn.

Knud Christ. Storm Non contemn.
 Constantinus Wahler Non contemn.
 Christian Teisman Haud illaud.
 Lars Hen. Hiorth Haud illaud.
 Jens Anton Hiorth Haud illaud.
 Den 16de.

Hans Sessing Laudab.
 Frants Nachtigall Non contemn.
 August Lens Haud illaud.
 Ant. Hen. Mathiesen Haud illaud.
 Hen. Paasse Smith Non contemn.
 Poul Schou Haud illaud.
 Lars Wadum Haud illaud.
 Niels Grønbech Laudab.

B.

Philologisk Prøve.

Den 4de April.

Johan Christ. Nyge Laudab.
 Peter Marqvart Ogen Haud illaud.
 Christian Willemoes Haud illaud.
 Knud von Hødelsen Laudab.
 Lorents Angel Laudab.
 Carl Lange Laudab.
 Nicolaj Vojesen Laudab.
 Tage Christ. Müller Laudab.
 Cajus Brandt Laudab.
 Hans Bering Laudab.
 Malte Langberg Laudab.
 Søren Jørgensen Laudab.
 Isach Wilhelm Fleischer Haud illaud.
 Jacob Ulrich Grundtvig Haud illaud.

Den 5te.

Tycho Fuhr Laudab.
 Erich Friis Laudab.
 Nicolaj Holm Laudab.
 Johan Severin Rasm Haud illaud.

Christ. Frid. Nerager Laudab.
 Peter Sidelman Laudab.
 Christian Teisman Haud illaud.
 Christ. Frid. Kirchhof Laudab.
 Christian Holst Haud illaud.
 Lars Wadum Laudab.
 Christop. Christian Weideman Laudab.
 Nicolaj Sadolin Laudab.

Den 9de.

Even Andersen Laudab.
 Carl Manthey Haud illaud.
 Peter Kosob Haud illaud.
 Laur. Veganger Stange Haud illaud.
 Bald. Hen. Kothé Laudab.
 Herman Pet. Gudme Laudab.
 Hans Gabriel Kirseboom Laudab.
 Laurits Hallager Laudab.
 Joh. Christ. Hahn Laudab.
 Hans Frid. Tamsb Haud illaud.
 Joh. Georg Müller Laudab.
 Peter Wolle Laudab.
 Ulrich Frid. Vojesen Laudab.

Den 13de.

Johan Emanuel Thygesen Laudab.
 Hans Sidelman Haud illaud.
 Ad. Ant. Frid. Schröder Haud illaud.
 Jørgen Neballe Haud illaud.
 Hans Bertram Trojel Haud illaud.
 Andreas Arnzen Laudab.
 Hans Christ. Mølsted Haud illaud.
 Lars Gram Laudab.
 Frid. Ferd. Nerager Non contemn.
 Jacob Hansen Laudab.
 Thomas Evendsen Laudab.
 Andreas Andersen Laudab.

Den 15de.

Wilchen Horneman Laudab.

Masmus Giesstrup Haud illaud.
 Jacob Brandt Laudab.
 Christian Christensen Laudab.
 Christ. Lud. Jansen Laudab.
 Christ. Frid. Hvidt Laudab.
 Christ. Frid. Ploug Laudab.
 Holger Møller Laudab.
 Lars Mønnefad Laudab.
 Andreas Zeilman Laudab.
 Christian Klerk Haud illaud.
 Christ. Erhard Hansen Laudab.
 Pet. Rosenstand Bisted Laudab.
 Jacob Bork Sverdrup Laudab.
 Tomas Bundhøen Laudab.
 Johan Meldal Laudab.
 Christian Sahl Laudab.
 Peter Hennigsen Hansen Laudab.

Iblandt dem som havde underkastet sig den philosophiske Examens, saavel philosophiske som philologiske Prøve, bleve følgende syv offentligent indkaldte for Consistorium og beremte:

Christian Friderich Sick.
 Peter Nyborg Hesselberg.
 Gottlieb Christian Koll.
 Waldemar Henrich Rothe.
 Nicolaj Sadolin.
 Jacob Brandt.
 Thomas Svendsen.

VI.

P l a n

til en bedre Indretning af Universitetets og
 Communitetets Jordegods og Tiender.

(See Univers. Journ. for 1795. S. 151.
 Noten.)

I.

Alt Godset opmaales og efterhaanden udfiktes ved
 duelige Landinspectorer, saavel fra andre Lodseiere,
 som imellem Mand og Mand, for saavidt saadant ikke
 allerede er skeet.

2.

Alle Jorderne tæres saavel i de endnu udfik-
 tede Byer, som i de allerede udfiktede Lodder, under
 en heri kyndig Landinspectors Bestyrelse, ved 2 af de
 faste Taxationsmænd, som dertil af Bærner, Schyeth
 og Arctander ere oplærte, paa en noiagtig og eensfor-
 mig Maade, og af Landinspectoren udregnes det, hvor-
 mange Tønder Land, reduceret til Taxten 24, eller
 bedste Jord, enhver Lod indeholder, paa det at den
 i Tiden svarende faste Udgift derefter med Tryghed kan
 beregnes; alt saaledes, som paa Frideriksberg og Cron-
 borg Amter, samt i Odsherred og paa Sorøe Godser
 skeet er.

3.

Ved de nye Udfikninger maae Landinspectoren,
 saavidt mueligt, give enhver Bønde al sin Jord sam-
 let og i en beqvem Figur. Naar han overværer Om-
 taxationen af de allerede udfiktede Lodder, maae han
 anvende sin Opmærksomhed tillige paa sammes Figur,
 og dersom han finder denne meget uregelmæssig til be-
 standigt og betydeligt Tab for Brugerne, og Kættelse
 muelig, maae han indgiive et noiagtigt Forslag om
 Maaden, hvorpaa han troer, at Manglerne kan en-
 ten ganske afhjælpes ved Magelag ic, eller formindkes
 ved Gaardenes Udflytning midt paa en lang smal Lod,
 eller deslige; da det er meget rimeligt, at især de
 mangfoldige fremmede Lodseieres forskjellige Paastrand
 her kan have forvoldet, at Løderne ved disse Udfik-
 ninger ikke altid have faaet saa god en Figur, som Ad-
 ministrationen gjerne havde ønsket.

4.

De fornødne Gaarde udflyttes efter en velordnet Udskiftningsplan, saavel i de Byer der herester udfkiftes, som i de allerede udfkiftede, saafremt det ved Undersøgelse maatte befindes nogensteds, at Lodderne vare alt for lange og smalle Strimler, og Fæsterne ere at formaae til fornødne Forandringer i Lodderne.

5.

Alt det Udvendige, endnu ikke opførte Hegn uden om Lodderne, som tilkommer Stiftellernes Bønder at hegne, samt Hegnet omkring Udflytternes Haver, opmaales af Landinspektoren, og Hegningshjælpen hertil beregnes af ham for enhver Mand efter de paa Frederiksborg og Cronborg Amter bestemte Regler; men paa de Steder, hvor Udskiftning allerede er fæet, og ingen Forandring fæet i Lodderne, maae Commissionen nærmere bestemme, hvorvidt, og efter Omstændighederne, hvormegen Hegningshjælp Beboerne kan tilstaaes.

Anmærkning. Alt dette manglende Hegns Opførelse paaaflyndes derefter, saa meget fæet kan, med mueligst Tilsyn, at dette Arbeide saavel som alt andet, hvortil Bønderne erholde Pengehjælp, vorder forsvarligen giort.

6.

For Piles, samt andre nyttige Træers Plantning tilstaaes Bønderne og Huusmændene ubi visse Aar, som efter enhver Egns Fornødenhed nærmere bestemmes, de samme Understøttelser og Præmier, som paa Frederiksborg og Cronborg Amter, samt Sorøe Gods. I Henseende til Understøttelse til Steengjærders Sætning tager Commissionen de nærmere Bestemmelser, hvorvidt den efter Omstændighederne kan tilstaaes, da saadan Understøttelse især er fornøden paa de Steder, hvor der findes Mængde af Steen, siden der ikke til Steenrydningen tilstaaes anden Grundforbedrings Hjælp.

7.

Alt betydelig Grundforbedring tareres paa alle Lodderne, som trænge dertil, saavel de allerede udfkiftede, som de der herester udfkiftes, og Grundforbedrings-Pengehjælpen beregnes af Landinspektøren for hver Gaard- og Huusmand til unyttig Krats og Træstods Dortrydning, til de nødvendige og betydelige Vandgrøfter til skadende Vands Afledning, samt til Steenkister ic., alt efter samme Grundregler, som paa de to Amter og Sorøe Gods.

8.

Til alle de Gaarder, som endnu skal udflyttes, udsøger Landinspektøren, efter Overlæg med Bønden, den i alle Henseender bekvemteste Byggeplads paa Lodden, og affatter Havens Skial, som ikke maae indeholde mindre (men vel mere, ifald Bønden ønsker det) end 4 Elpr. Land eller 7000 Quadratalen, og Udflatterne tilstaaes den Bygningshjælp, som Commissionen finder paa ethvert Sted at være fornøden.

Ligeledes beregner Udskiftningsinspektøren i Tiden Brøndhjælpen efter de paa de to Amter bestemte Regler, i Forhold til dens vorende Dybde.

Ved Gaardenes og Husenes Bygning iagttages, saavidt mueligt, de samme Regler som paa de to Amter og ved Sorøe, s. Ex. at Stuelængden helst sættes mod Sonden med Vinduer, saavel til Haven som til Gaarden, dog de fleste mod Haven eller Sonden; at Taggene ei gøres over $2\frac{1}{2}$, ei under 2 Allen, undtagen Størsteens- og Løefagget, og s. v.

9.

De jordløse Huse maae efter Muelighed overalt forshynes med Jord.

Til den Ende maae Landinspektørerne i de endnu udfkiftede Byer paa de for Bønderne beleiligste Steder i Markerne affatte ligesaa mange Huuslodder, som der er Gaardslodder; hver saadan Huuslod gøres $1\frac{1}{2}$ Tonde Land bedste Jord, eller til Tarten 24, som

altsaa bliver 3 a 4 Tdr. Land, eller mere areal efter Jordernes forskiellige sande Værdie. Heraf svarer enhver Huusmand aarligen 4 Rdlr. til den Bønde som har afgivet Jorden.

Denne Afgift godtgjor Forvalteren eller den som imodtager Afgiften, den ommeldte Bønde, og hæver den igien af Huusmanden, som til fremmede Tiende- besiddere selv svarer Tienden. I Huusleie svare de første Huusmand som bygge og deres Enker, ikke mere end de hidtil have svaret af Huset i Byen, og Nybyggere, som tilforn intet Huus have havt, svare aarligen 2 Rdlr. for deres og Enkers Livstid.

10.

Hvad Forandring Commissionen i Tiden finder nødvendig i Henseende til Huusafgiften af de efterkommende Huusmand, derom maae den foranstalte det Fornødne.

Dersom ingen Huusmand melder sig som Lysthavende til nogen Huuslod, beholder Bønden, i hvis Lod den ligger, den selv saalænge, indtil nogen derom melder sig, og nyder altsaa imidlertid ingen Godtgjævelse.

Dersom Landinspectoren finder nogen Gaards Tillæg saa ringe, at den enten ingen Jord kan taale at miste til Huse, eller dog ingen fuld Huuslod paa $1\frac{1}{2}$ Td. Land til Tarten 24 kan afgive, indberetter han saadant til nærmere Resolution i det enkelte Tilfælde. I de allerede udfiestede Byer kan ingen Censformighed i Hensigt til Huuslodderne finde Sted, som ikke heller ansees for nødvendig, men ved Omvæltningen maatte Landinspectoren tillige note overlægge og foreslaae: om, hvor og hvorledes de Huusmand som ved Udfielsen ingen Jord have faaet, endnu der- til kunde forhielpes? samt om og hvorledes de, som have faaet alt for lidet Jord, kunde forhielpes til noget mere, enten strax i Overeensstemmelse med Forordningen af 8 Juni 1787. 1ste Capitel, eller ved Gaar-

denes Fæstledighed? Thi naar de udfiestede og især de udfyttede Gaarde og Huusmand have deres Haver forsvarligen indfædede, maae dem efterhaanden stienkes nogle Frugttræer, samt gode Vileplanter og andre nyttige vilde Træer, naar det bliver tilladt, at de maae erholde samme fra Frugttræeskolen ved Frederiksberg og fra Plantagen i Vedøye paa lige Vilkaar, som det er tilfæet Bønder og Huusmand af Soree Academies Gods.

II.

Ved de Universitetet og Communitetet tilhørende Tiender kan ingen Forandring foretages, forinden de ved de nærværende Forpagteres Afgang efterhaanden blive fæstledige.

Da maae Tienden for Bestandighed overlades til Yderne, naar disse ere Stiftelsernes egne Bønder og Huusmand, mod 1 Rdlr. 2 Mk. aarlig Afgift af hver Bønde boniteret Hartkorn, det er af 5 Tdr. Land bedste Jord, eller til Tarten 24 for en enkelt Tiende, hvilken Afgift staaes til den øvrige første Afgift, hvorom siden handles.

Naar Stiftelserne ikkun eie een Tiende paa Steder, hvor de tillige eie Bøndergods, maae der handles med de andre Tiendeiere om enten imod en bestemt Afgift for Bestandighed at overlade Tienderne, eller at mageskifte dem saaledes, at Stiftelserne kunne faae alle Parter Tiende af deres egne Gaarde, imod at afstaae lige Andeel Tiende af andre Stiftelserne ikke tilhørende Gaarde i Sognet, for paa den Maade at kunde forskaffe deres egne Fæstere Frihed for saa mange Tiendeparters Udelse in Natura som mueligt.

12.

Derefter gives saavel Gaard- som Huusmændene Arvefæste og Eiendomsfæder paa deres Gaarde og Huuse efterhaanden som de forlange det, og som de paa lige Maade, som paa Frederiksberg og Cronborg Am-

ter dertil ere kvalificerede. Den faste Afgift bestemmes i Skæderne, nemlig:

I de første 6 Aar, efterat Grundforbedringshielpen er tilstaaet, svare Arvefasterne ikke mere end hidindtil, i Landgilde ic.

Efter disse 6 Aars Forløb svare Bønderne fra den derpaa næstfølgende 1ste Januarii af hver Tonde boniteret Hartkorn, det er af hver 5 Tønder Land bedste Jord, eller til Tarten 24, som deres Lod indeholder, udi jorddrottelig Afgift (som paa andre Godser kaldes Hoveriespenge og Landgilde) 5 Rdlr. aarligen, samt for hver Stiftelserne tilhørende Tiende 1 Rdlr. 2 Mk., nemlig naar samme kan dem overlades, selgelig i alt 7 Rdlr. 4 Mk. hvor 2 Tiender, men 6 Rdlr. 2 Mk. hvor een Tiende, og 5 Rdlr. hvor ingen Tiende tilhører Stiftelsen selv.

Denne Afgift svares i 3 paa hinanden følgende Aar eller indtil det 9de Aar efterat Grundforbedringshielpen er tilstaaet; i de næste 3 derpaa følgende Aar, nemlig indtil det 12 Aars Udgang, sørges Afgiften med 1 Rdlr. af hver 5 Tdr. Land til Tarten 24, der saaledes i alt bliver 6 Rdlr. foruden Tienderne; og efter disse 12 Aars Forløb sørges den med 2 Rdlr. af hver 5 Tdr. Land til Tarten 24, hvorefter Afgiften bliver (foruden Tiendeafgiften) 8 Rdlr. af hver 5 Tdr. Land til Tarten 24, og 4 Rdlr. i Steden for Kongl. Skatter. Hveraa drages igien 4 Rdlr. for hver Tonde Matrikulshartkorn, som Gaarden staaer for, da Arvefasteren selv skal udrede Kongelige Skatter af Matrikulshartkornet, og Resten betales med Penge indtil det 12 Aars Udgang, da den anslaaes til Korn, nemlig Rug beregnet til 16 Mk., Byg til 11 Mk. og Havre til 7 Mk. pr. Tonde, saaledes at der for hver 34 Mk., som Afgiften indeholder, erlægges 1 Tonde; og for hver 4 Mk. 4 ß en Skieppe af hver af de anførte 3 Kornsorter; dog leveres disse Kornvahre ikke i Natura, men betales i Penge efter

Middelstallet af de 10 sidste Aars Capitelstarter for det Stift hvori Gaarden ligger. Men i de første 8 Aar, efterat de anførte 12 Aar ere udløbne, maae Kornvahrenne ikke beregnes høiere end Rugen 16 Mk., Bygget 11 Mk. og Havren 7 Mk. pr. Tonde, dersom Capitelstarten er høiere.

Enhver nye Gaardbesidder betaler i Recognition 1 Tonde Byg af hver Tonde Matrikulshartkorn ved Gaardens Tiltrædelse, og enhver nye Huusmand som er tillagt Huuslod, 5 Rdlr. i Recognition. Dersom en Gaardfæster, naar de nye Indretninger ere fuldførte, ikke vil imodtage Arvefæstet paa Gaarden, da maae den ikke ved hans Fratrædelse igien bortfæstes, men den skal overdrages med Arvefæste eller i fornøden Fald stilles til Auction med den derpaa høstende nye Afgift.

13.

Ligesom Jagten er overladt de nu udskiftede Bønder for 12 ß a 1 Mk. pr. Tonde Matrikulshartkorn, saa maae den ogsaa for Bestandighed overlades alle de øvrige Gaardmænd, enhver paa sin egen Jordlod, efterhaanden som Lodderne blive udskiftede og indfædede, mod en til den af denne Jagt hidtil havde Afgift forholdsmæssig fast Afgift, naar dertil kan udvirkes allernaadigst Tilladelse.

14.

Dersom disse Bønder hidindtil have været pligtige til at forrette visse aarlige Reiser eller deslige, da vil samme Pligtens Opfyldelse fremdeles paaligge dem saalange, indtil de begynde at svare den i 12 s. ommeldte faste jorddrottelige Afgift, kuns at dette som et Slags af Hoverie imidlertid ligesom alt andet Hoverie vorder bestemt; men saasnart de begynde at svare ostmeldte faste Afgift, maae disse Reiser ic. aldeles bortfalde, siden Afgiften er i Stedet for alt Hoverie og Landgilde; hvorimod Vedkommende da bør erholde en billig Gotgiørelse derfor, siden den Kongl. Resolu-

tion udtryffeligen bestemmer: "at enhver skal være vis paa, for sin Person intet at tabe, og Vedkommende ikke betages deres lovlige Indkomster."

Skulde imidlertid Forvalterne i Tiden, naar Arveafstæfelsesder ere meddeelte, maatte paa Embedsvegne foretage nogle Reiser, maae dem forkaffes Befordring for Betaling, uden at det maae komme Arveafstæfterne til Byrde.

15.

Den Stiftelseserne tilhørende Overkøf maae nøiagtigen beskrives og taxeres, paa det at sammes sande Verdie kan udfindes, og dens fordeelagtigste Anvendelse derefter bestemmes; denne Taxation foreslaaes at skee ved de af Forstinspektør Brühl opførte Taxalaver.

Denne paa Bønderlodderne staaende Overkøf kan derefter pro taxato overlades enhver Bønde, som ønsker at erholde den paa sin egen udfæstede Lod, mod 2 pro Cent bestandig aarlig Rente, som endog kunde slaages til den i 12 s. anskrevne faste Afgift og derunder beregnes, nemlig i det Tilfælde, naar Bønden forlangte Skøde paa Gaarden og Skoven til Eiendom paa eengang.

Anmærkning. Paa Frideriksborg og Cronborg Amt er Bønden erholde Overkøven paa sin Lod til Eiendom, indtil 400 Rdlrs Verdie mod 2 pro Cento Renter og 3 pro Cent Afdrag aarlig, hvorved Capitalen afbetales i 26 Aar.

16.

Tilsynet med Indretningernes ordentlige Udførelse af vedkommende Bønder og Huusmand overdrages den antagende Udskiftningsinspektør ved Universitetets Gods, som til den Ende maae omreise paa Godset for at eftersee hvorvidt Gaardene og Husene udslyttes og opbygges paa den befalede Maade; hvormegen Brøndhielp Udslytteren kan i Forhold til Brøndenes Dybde, tilstaaes, efter den paa Frideriksborg og Cronborg Amt brugte Beregningsmaade; hvorvidt der med

Indbegningerne og Grundforbedringerne er avanceret, og i det Hele hvorledes Planen udføres; ligesom han ogsaa maae udbetale Bønderne den Bygnings- og videre Hielp, som tilstaaes dem, efterhaanden som de fortiene den.

17.

Da Forvalterne i Anledning af den hele Plans Udførelse ville faae et betydeligen foragtet Arbejde, saalænge indtil alting er færdigt, saa ville de imidlertid kunne fortiene en aarlig extraordinair Gratification, som i Tiden bedst kan bestemmes i Forhold til Arbejdet og til deres for denne gode Sag viiste Activitet og Nidkerhed.

18.

Til Indretningernes Udførelse paa Universitetets Gods optages et Laan af 60000 Rdlr., som er tilstaaet af Creditkassen, og Udskiftningsinspektøren fører Regnskabet over Udgifterne, og maae ethvert corpus Professorum have sin særskilte Conto, saaledes at der kan gøres Beregning over Beføstningerne for ethvert Corpus for sig, hvorimod de Udgifter, som ikke kan henføres paa noget enkelt Corpus, føres paa en Conto for sig, for siden at repartere paa samtlige Corpora i Forhold til deres Hartkorn; Beføstningerne paa Indretningernes Udførelse paa Communitetets Gods udredes af Overkøddet, af Communitetets eget Fond.

Kiøbenhavn, i Commissionen angaaende Universitetets og Communitetets Jordegodsfers og Tienders bedre Indretning, den 2den Mai 1795.

Friderik Christian, Hertug til Slesvig-Holsteen-Sønderborg.

Reventlow. Brandt. Suhm. Hansen. Trant.

Nørregaard. Bugge. N. C. Kall.

Hornemann. Moldenhaver.

Conform med Originalen bevidner

Rasted.

VII.

Conferenceraad Benjamin Georg Sporon.

Det er en gammel, og desto sorgeligere, Bemærkning, at en umild Skiebne alt for tidlig berøver os vore dueligste og virksomste Mænd, og ikke sielden river dem bort midt af deres ædle Idretters Bane, og i en Alder, som lovede endnu mange modne Frugter af deres Talenter og Gavnelyst.

Blandt disse sætter jeg min nyelig afdøde Ven, Hr. B. G. Sporon, Conferenceraad og Amtmand over Coldinghuus Amt, som, skiondt ikke ung *), døde dog alt for tidlig for den Virkekreds, hvori han nyelig var sat, og for de Legems og Siels Kræfter, hvormed han var udrustet. Han var een af de Faa, som havde overbevist sig om, at sand og grundig Lærdom ber hentes fra Grækernes og Romernes rene og uundtommelige Kilder, og hans lærde Arbejder bære Mærke af denne Overbevisning.

Det første Skrift, hvormed han fremtraadte for Publicum: Breve i Anledning af nye udkomne Skrifter 1768 og 1769, stødte vel ved den noget raske og foregribende Tone, som man endnu ikke var vant til hos vore unge Skribenter. Imidlertid spaaede jeg mig i ham allerede af dette første Product med Tiden en af vore beste Skribenter **); og omend skiondt han med dette kritiske Skrift troedes at have haft til Hensigt, at nedtrykke de kritiske Blade, hvilke jeg til samme Tid havde begyndt; saa gav dog denne Ungdoms Rivalitet Anledning til vort første Bekiendtskab, og siden vedvarende Venskab. Han ikke alene

indbød sig strax derefter i en venkabelig Skrifteveksel i Anledning af mine smaae anonyme Afhandlinger om de academiske Examenere, og om Kjöbenhavn's Universitet, men tilbød sig endog saa siden at tage Deel i den af mig udgivne Kritiske Journal, hvor adskillige Recensioner i Nargangene 1770 og 1771 ere af ham.

Et Prisfriste om Mode og Sindigheds Foreening i Forsøg til de Skønne og nyttige Videnskaber gde Stykke, har en let Plan, et ordentlig Foredrag, og er ligesaa morende som undervettende ved den Mængde vel valgte historiske Exempler, hvormed alle Betragtninger ere oplyste.

Men ved sine herlige Forklaringer over Kenslydige danske Ord satte han Krandsen paa sine literariske Fortjenester. Det er ikke etymologiske Ordforskninger eller kritiske Spidsfindigheder, man her maa søge. Enhver tænkende Læser vil finde den behageligste Læsning, som skal føre ham igiennem mange vigtige Materier af Sædelæren, mange frugtbare Betragtninger over den menneskelige Character. Det er største Delen moralske Begreb, Forfatteren efterforsker; og for da at kunne bestemme, sammenligne og vurdere dem med philosophisk Skarphed, tunnler han Ordere paa alle Kanter, sporer mange Dyder og Laster, Feil og Daarligheder, op i deres Kilder, forfølger dem i deres adskillige Stub og Varieteter, og lader dem ofte ikke fare, uden at have vist deres Felger for det borgerlige Selskab. Alt forvandles paa saadan Maade under hans vittige Pen til Tanker, Maximer og Charactertræk. Ofte tiene velvalgte Exempler af Historien, især bibelske, til at bestyrke det givne Begreb, og til at give det Ideelle Krop og Klædning ***). Kott:

*) Han var født den 3 Junii 1741, og døde den Martii 1796.

***) Se kritisk Journal for 1768. S. 321 følg.

****) Se kritisk Journal 1775. No. 42.

det er en Blomsterkurv, hvori de smageligste og nær-
 somste Frugter ere skjulte under et Dække af Roser og
 Jasminer. Vere Skribenter skulle gjøre vel, om de
 mere henvendte deres Omsorg til denne væsentlige og
 med Veltalenheden saa nsie sammenhængende Deel
 af Sproget, i Stedet for at opholde sig saa meget ved
 Ordformerne, og sætte Sprogets Forbedring i disses
 Omdannelse og Beskrævelse efter tydsk Snit. Skade
 er det, at han ikke sit Arbejde bragt til det Maal
 han havde foresat sig. Det er, saa vidt jeg veed,
 sluttet med andet Binds andet Stykke, da hans For-
 sat var at give det andet Bind samme Størrelse som
 det første.

Han skulle bleven en frugtbarere Skribent for
 sit Fædreland, dersom ikke den beste Deel af hans
 Mandomsaar var bleven brugt i et langt vigtigere
 Kald, end Skribentens er, til at danne Tvillingrigets
 tilkommende Fyrste, og lægge i hans spæde Siel den
 første Sæd af Kundskab og Dyd, som i Tiden skulde
 opspire til Millioner Menneskers Lyksalighed. Hvor-
 ledes han har røgtet dette høie Erinde, slutte vi sik-
 kerst af de Opdragelsens Virkninger og Felger, som
 vi see for vore Dine. Hyle vi ikke for vor unge Fyr-
 ste, naar vi, baade i Samtaler og Skrifter, prise hans
 mangehaaude saavel positive som negative Dyder; naar
 vi ophøje denne Fasthed i Characteren, denne Moden-
 hed i Overlæg, denne Taalmodighed i Arbejde, denne
 Omsorg for selv at blive underrettet om Alt, denne
 Nedladenhed til at anhøre endog de ringeste Borgeres
 Ansiggender, denne frivillige Afholdenhed fra Laster
 og Vellyster, hvilke hans Stilling, Alder, og Jevn-
 liges Exempel lettelig kunde friste til, denne Smag
 paa huuslig Lyksalighed, saa ubekendt i Fyrsternes
 Døe — hyle vi ikke, siger jeg, hyle ikke hele Eu-
 ropa, naar det priser ham for disse og andre Dyder,
 og priser ham fra det Dieblæk af, da han kom bort fra
 sin Lærers Dine og Opsigt: skulde da Characterens God-

hed og en lykkelig Organisation ene have Skyld i Alt?
 og i det mindste ikke nogen Deel af hans Noes være
 at tilskrive hans Mentor? Hans Undervisningsplan
 kiender jeg ikke tilfulde; han havde selv i Sinde at
 fremlægge den for Publicum, og gjøre offentlig Regn-
 skab for sin Undervisning; og jeg skulde næsten troe,
 at dette Regnskab maatte findes blandt hans Papire.
 Men om ogsaa noget kunde være at udsætte derpaa,
 efter nuværende Indsigter i Pædagogiken og Begreb
 om Fyrsternes Opdragelse; saa vilde man dog vel und-
 skyldte noget, ikke alene med Tidens forandrede Smag,
 men ogsaa med den høiere Indskydelse, hvorunder en
 Prindses Lærer sædvanlig forretter sit mejsomme Em-
 bede. Det kan jeg sige som Øienvidne, at han egen-
 håndig udarbejdede de fleste Lærebøger, han ved sin
 Undervisning betiente sig af, og sparede ingen Umage
 og Naadsførsel for at gjøre dem saa fuldkomne som muel-
 ligt. Lærebogen i Theologien har han selv bekiendt-
 gjort ved Trykken, de øvrige vilde vist findes i
 Haandskrift.

VIII.

Kan Kiels Universitet anses for fremmet
 og udenlandsk?

Dette Spørgsmaal er, især i een Henseende, vig-
 tigt for Danke. Vi have adskillige Rejsestipendier
 for indfødte danske og norske Studerende, hvis Fun-
 datser ere saaledes clausulerede, at den Rejsende bør,
 saa lange han nyder Stipendiet, opholde sig ved et
 fremmet eller udenlandsk Universitet, for der vide-
 re at fortsætte sine Studeringer. Ved nogle theolo-
 giske Stipendier indskrænkes han til lutheriske Univer-
 siteter i Tydskland.

Saa længe det fyrstelige Hofsteen var adskilt fra det kongelige, og hver havde sin særskilte Regiering, var det ingen Tvivl, at jo de paa Stipendier reisende Danske kunde, uden at fornærme nogen Fundats, have tilendbragt deres hele Udlændighedstid i Kiel. Alligevel betiente meget Faa sig paa den Tid deraf, naagtet den lettere Communication med Fædrelandet gav dette Universitet et Fortrin frem for andre tydske. Nu derimod, efterat Kiel har Regiering tilfaldes med Danmark, søge udenlandtreisende Danske hyppigen derhen, fornemmelig Theologer, og de som opofre sig til det kammeralistske Sag. Narsagerne til denne større Søgning er ikke vanskelig at finde. Thi naar med de Bequemmeligheder, som Stedets Nærhed forfatter den danske Studerende, tilbyder sig den samme Leilighed til at udvide sine Kundskaber, som ved andre tydske Universiteter; saa er det ikke at undre, at saavel den Reisende selv, som hans Elægt og Venner heller vælge det nærmere, end det fiernere Opholdssted. Og endskiøndt det kieliske Universitet ogsaa under Fyrsternes Regiering ikke har søvnet enkelte berømte Lærde, saa er dog den Omsorg umiskjendelig, som den danske Regiering har haft, og endnu har for at besætte dette Academie med duedige Mænd, ogsaa i de Kundskabsfag, som sandt lidet Sted i Universiteternes ældre Plan, men som den forandrede Smag i Literaturen, og Tidernes nærværende Tarsv gjøre fornødne. Dette Universitet er i de sidste 20 Aar bleven forsynet med Mænd, hvoraf ikke Faa i alle Faculteter kunne sættes ved Siden af de berømteste ved andre Universiteter i Tydskland.

En tilfældig Narsag til dette Academies større Søgning i de sidste Aar, har Krigen i Tydskland været, som for nogle Aar siden drog sig ned til de hannoverske Grændser, og syntes at ville gjøre Musernes Ophold usikkert i Göttingen, hvor adskillige danske Reisende paa den Tid opholdt sig. Hvad var natur-

ligere, end at disse søgte Sikkerhed ved et tydsk Universitet paa Grændserne af deres Fædreland, som under den meest rasende Krig i det øvrige Tydskland, ned alle Fredens Fordeele, og hvor der forresten var sørget for at tilfredsstille de fleste af deres literariske Ønsker, for hvis Skyld de vare dragne til Göttingen.

Imidlertid manglede det ikke paa samvittige Ephorer, som ansaae dette Ophold paa et dansk d. e. under dansk Herredomme staaende Universitet for stridigt imod Reisesstipendiernes Fundatser, og advarede deres Alummer om at forlade dette Opholdssted jo før jo heller. Have de heri handlet pligtmæssigen? og kan det ikke tillades reisende Stipendiater at studere ved Kiel, saavel som ved ethvert andet tydsk Universitet?

Vil man blive staaende alene ved Fundatsernes Bogstav, og give Ordene fremmet og udenlands den Betydning de havde paa den Tid, da Stipendierne bleve stiftede og Fundatserne fævne; kunde man vel undskylde Ephorerens Strengthed. Seer man derimod paa disse Stiftelsers Aand og Stifternes Hensigt, faaer Spørgsmaalet et andet Udseende. Jeg er meget for, at Fundatser holdes nøie, endog efter Bogstavens, saalænge de kan holdes, d. e., saalænge man ikke ved deres bogstavelige Overholdelse enten skader det Almindelige, eller dog bliver det mindre gavnligt, end Stifternes Hensigt har været. Man bør altid antage, at Stifterne have villet gavne Esterverden med deres Gaver, og tillige haft den Forstand, at de have indseet det Foranderlige og Ustabdige i de menneskelige Tings Gang, og ikke forlangt, at deres Villie skulde opfyldes, naar formedelst Forandring i Sæder og almindelig Tænkemaade dens Opfyldelse kunde være skadelig eller unyttig. Naar derfor saadant Tilfælde kan indtræffe, bør man ingen Samvittighed gjøre sig over at læmpe Fundatserne efter Tidernes Omstændigheder, kun med bestandig Hensyn til Fundatorernes Niemed, og den af dem tilsigtede Nytte. Alle vore Reiseski-

pendier ere stiftede efter Reformationen, og alle af private Folk. Ved Reformationen blev vor literariske Communication med Tydskland større, end den tilforn havde været, i det mindste med det protestantiske Tydskland. Derfra have vi siden hentet vor Smag i Theologie, Philosophie og skiane Videnskaber; og af den paa enhver Tid i Tydskland herskende Tone og Mode i Literaturen, have vi med temmelig Visshed kunnet stille vor egen Literaturs Prognostikon. Jeg reser Aet ikke denne vor Literaturs subordinerede Gang; den har indskrænket vor videnskabelige Flugt, og gjort, at vi, for at ligne vore Monstere, have tilsidefat, eller dog opfat at dyrke de Videnskaber, som vore Landes Tarv og naturlige Bestaenhed ellers for skulde ført os paa, jeg meener Naturvidenskabene, og de dermed forbundne oeconomicke, kammeralistiske og mathematiskke Kundskaber, hvilke, skiondt længe tilforn dyrkede med Held af Enkelte, dog ikke synes at have vundet nogen udbredt Yndest, serend vore tydske Naboer ogsaa heri gave os Stødet. Samme Kappelyst har forvoldet, at Lysten til vort Fædrelands Historie og dets Oldsagers Grandfæring, som tilforn sysselsatte saa mange af vore største Lærde, nu er bleven kielnet og næsten uddeet. De Svenske som have taget en anden Vej, og først og fornemmelig dyrket de Studier, som deres Lands Natur og Bestaenhed gav dem nærmest Anledning til, have derved vundet et Navn og ligesom en Selvstændighed i den lærde Verden, hvilken vi ikke lettelig skal kunne naae, om vi ogsaa i theologisk, philosophisk og skienvidenskabelig Kundskab komme vore tydske Mynstere nok saa nær.

Men jeg kommer maasse for langt fra mit Maal. Jeg vilde ikkun sige, at vore fromme Forsædte, som stiftede Reifestipendier, havde en besynderlig Godhed for de protestantiske Universiteter i Tydskland, og ansaae deres Indretning som den fordeelagtigste, ikke alene for Religionen og det theologiskke Studium, men

ogsaa for verdslige Videnskaber; allerhelst efterat Kiøbenhavn's Universitet selv havde faaet sin nye og forbedrede Form under Christian den tredie ved tydske Læreres Hielp og efter tydske protestantiske Universiteters Mønster. Saalange derfor det Kielske Universitet beholder samme Indretning som de andre tydske Universiteter, og Regjeringen sørger for, at det samme kan læres her som ved disse, seer jeg ikke, med hvad Grund de danske Stipendiater, som opholde sig her, kan siges at handle imod Stipendiernes Fundatser, som befale dem at opholde sig ved et fremmet og udenlandsk Academie. Fremmet bliver dog altid Kiel i Henseende til Sproget og dets Søgning af Fremmede, og udenlandsk, for saa vidt det ligger uden for Danmarks Grændser.

IX.

Udtog af en dansk Reisesendes Brev, andet Brev.

Jena, den 16 Septbr. 1795.

(See denne Aargangs første Hæfte No. 41.)

Saa vidt jeg erindrer, gif mit sidste Brev til Jena. Efter Løfte vil jeg meddeele de Reisebemærkninger, jeg har gjort paa mine Excursioner fra Jena. Den 21 August gif jeg til Weimar. Veivet var skiont, men meget varmt. Fra Jena gaaer en Chaussee til Weimar; med meget Arbeide har man banet Veien igiennem Biergene; thi Jena ligger gandske indsluttet af Bierge, i en Dal, hvorigiennem Saalen flyder. Weimar ligger 2 Mile eller 4 Stunden fra Jena; Byen har omtrent 6000 Indvaanere, den er bleven i det sidste Decenium berømt, da den er blevet et Opholdssted for de berømteste Lærde; forskjellige fremmede Digtere og Kofinere har opholdt sig her en lang Tid,

og gjort Weimar ligesom til en Hvilepunkt paa deres Reiser igennem Tydskland. Slottet er afbrændt, og man bygger af og til paa et nyt, ligesom der er Penge i Kassen. Hertugen har mere Smag for Landhuse og engelske Parks, end for store grundmurede Bygninger. Den saa kaldede Stierne er et smukt engelsk Anlæg, Planen er, at den skal med Tiden foreenes med det hertugelige Slot Belvedere, som ligger en god halv Mill derfra. Paa begge Sider gaar Landveien, uden nogen Hekke eller Indhegning, overalt har man en frie og uindskrænket Udsigt. I Haven har man anbragt Ruiner, indstyrkede Mure, Klosterbygninger, store Klippestykker, som giver det Hele en romantisk Tone. Et Par store Pavillons har Hertugen ladet bygge, den ene forestiller et Tempelherrens Slot eller Kirke i gotisk Smag, hverken Ideen eller Udførelsen behager mig, jeg indseer ei hvorfor man i den forfærmelige Natur eller i den idealistiske Verden indfører Bygninger og Mindesmærker, som stode Piet, og som man dog overalt forjager af den virkelige. En stor romersk Villa var under Arbejde, som Hertugen vil gjøre til sin Sommerbolig, Trappen er gandske forfræffelig høi og formerer en Binkel, og betager Bygningen meget af sin Simplicitet og landlige Udseende. Indvendig ere Værelserne smagsfulde. Over Dørene og Kaminerne ere Basreliefs anbragte, som ere deels bestilte i Dresden, deels i Gotha hos Professor Doel, især har man meget kunstig efterlignet i Gypsindfatninger over Kaminerne det pariske Marmor. Ved Belvedere, har Hertugen et betydeligt Orangerie, det skal være det største i Tydskland i Hensigt til Træernes Størrelse, Alder og Antal. Orangeriet er bleven kiøbt i Begyndelsen af dette Aarhundrede, og er kommen for største Deelen fra Italien, og skal have kostet over 150,000 Rdlr. De fleste Pomerantztræer ere 2, 3 a 400 Aar gamle, omkring Dullen eller Stammen 3 a 4 Fod. Hertugen har seet

mere paa Træernes Størrelse end paa deres Varietet, i den store Samling som besøber sig over 1000 Stykker, finder man neppe 6 Varieteter, blot bitre Pomerantztræer, og saare saa søde. Jeg saae og der den største Aloe, hvis Blade vare fast 4 Fod lange og nesten een bred; for nogle Aar siden bar een Blomster. I Sicilien, omkring Verna Bierget, skal Landmanden bruge dem til Giærder. Den bekiendte Kunstgartner Reichart har her en betydelig botanisk Samling af fremmede Planter og Buskværk til engelske Anlæg, ligeledes en Frugttræskole. Man har et Catalogus over hans Samling; thi han handler dermed. Om Eftermiddagen besøgte jeg de to store Mand Wieland og Herder, begge meget interessante, selv deres Udortes rober, at de ere Mand af Talenter. Wieland har et kræftigt Ansigt, en stor krum Nase som løber i lige Linie med Panden, noget koparret, som dog ikke vanslirer hans Ansigt. Han var klædt i en let og nitid Neglige, selv i Smaating erkiender man store Mand, om Hovedet et hvidt Tørklæde. Han talte om den prægtige Udgave af hans Værker til 200 Rdl., den var for splendib, han havde hellere seet, at man havde viist en anden Digter den Værd; han vilde ønske, at Klopstok maatte være den anden, som man paa samme Maade hædrede. Han beklagede, at Fyrsterne vare blevne forviklede i den fordærvelige Krig, deres gandske Tænkemaade var blevet forstemt, de havde fattet en vis Antipatie imod alle Lærde, som Stiftet til alle de Utroligheder. Han havde i sin Agathon allerede længe forudspaaet den franske Revolution. Nationen havde i de sidste Aaringer gandske forandret sin muntre Character, og antaget en vis bitter melankolisk Lune, som man ansaae for Anglomanie, det var ingen Efterlignelse af Engellænderne, men en Følge af deres Utilfredshed og Undertrykkelse. Han talte videre om Sarens svære Afgifter, om Preussers Despotie, hverledes dens Naboeer lurede som Vindehunde

paa Veilighed til at revancere sig, og at undertrykke den. Hans Frue talte jeg ogsaa med, en artig Kone, hun fatter sin største Ære i at være Wielands Høstefælle. Ich bin die Wielanden, er hendes Udtryk. De har mange Børn sammen, en Datter gift med Reinhold, en anden er nylig bleven gift med en Boghandler Gesner i Jürch. Herder er en Mand i sine beste Aar, han har et levende, fyrrigt og godt Udseende. Han er Slotsprovst, Provst til Byens Kirke, Generalsuperintendent, Vice-Cansler, og alle disse prægtige Titler og Embeder bringe ikke over 800 Rdlr. ind. For altsaa at kunne føre den nødvendige Stads, og have det tørre Brød, er han nød til at tage Natten til sine litterariske Arbejder. Han arbejder for nærværende Tid paa det 3die Bind af hans Geist der hebraischen Poesie, paa en Commentar over de fire Evangelier; hans Hovedhensigt dermed er at redde Evangelisternes Autentic. Han arbejder ogsaa paa en Katekismus for Hertugdømmerne Weimar og Eisenach. Det hertugelige Bibliotek er stort, tæller omtrent 60,000 Volumina, og har mange kostbare Bøger og gamle Klassiker, s. Er. den første Udgave af Homer udkommet i Rom, ligeledes adskillige Aldiner Udgaver. Bibliotheket er opstillet i en Rotunda, tre Etager høi, ligesom det Kongelige i Kjøbenhavn. I Byen er ogsaa et Maleracademie, Gymnasium, det sidste er under Herders Opsyn blevet brugt for det meste til at danne Skolelærere paa Landet. 3 Mil fra Weimar ligger Erfurt, Landet er overmaade vel dyrket, man finder ikke en eneste Brakmark, alt bærer rigeligt. Eggen omkring Erfurt er bekendt for sine Havestrugter og Farveurter, i Nærheden af Byen traf jeg hele Agre besaaet med Kanariefrøe og Mohn (Balmue), hvoraf man gjer Olie. Byen selv er meget vidtløstigt bygget, den er med sine Volde over een Mill i Omkreds, for nærværende Tid er den i sin astagende Pe-

riode, den tæller kun 19,500 Indvaanere, 1500 Mand Garnison, meest keiserlige, 150 Klostersoner og omtrent 700 Emigranter. Byens Indvaanere ere halv katolske og halv lutherske; her ere 8 katolske og 8 evangeliske Kirker, 4 Munkes og 4 Nonneklostere. Jeg var der just en Søndag, og brugte Tiden saa godt muligt med Kirkevistationer, for at kiende den forskiellige Geist imellem disse tvende Religions Partier, og overmaade fraperende var Forskielligheden. Flittige vare begge Partier til at gaae i Kirke, i de evangeliske herskede en ubestrikelig Sævnagtigheds Aand (Den hele Meenighed sov sødt og trygt), i de katolske den brændenste Andagt. Aarsagen er ventelig denne, at man har i vores Gudstieneste stræbt at sørge for Forstandens Oplysning, i den katolske for Sædernes Tilfredsstillelse, hos os udgjør Prækenen en Hovedsag, hos Katholikerne Messen. Det er en sand Fornøielse at besøge den katolske Gudstieneste, fortreffelig Musik, harmonisk Musikalsang, flonne Malerier, prægtige Altare, vellugtende Røgelse dufter fra Altterne, kort: man har søgt saa meget muligt at ophidsse Indbildningskraften, og være Sandfælsigheden. Den hele Gudstieneste varer ikke over een Time, hele Meenigheden knæler, Sangen er Litanie som bliver afbrudt ved Bønner. Paasaldende er det at see en Mængde Tjenestepiger og Haandværkskarle med den brændenste Andagt at synge latinske Psalmer og messe latinske Bønner. Deres Breviarium, Ritualbønner, alt er stemplet med det tridentinske Concilium, og vedblevet saaledes usforandret. Jeg visterte Choret, Alteret, for at eftersee deres Døger. Choret ligger fuldt af store Folianter med gandske forprækkelig store Bogstaver, og mindre Bøger; alting er sat paa Noder, enhver Ven, Psalme, Collect ic. Paa ethvert Alter staaer indfattet i en Ramme de første Vers af Johannes Evangelium: in principio erat verbum, og Tidsstiftelsens Ordene

ved Sacramentets Uddeelse. Over Alteret Marie, paaklædt i Atlas og Silke, besat med Perler og freiserede Haar ic, paa Skjodet eller i Armen det lille Barn Jesus, undertiden Christus som er nedtaget af Korset eller optaget af Graven, nogle Grupper vare gandske effelhafte. I den saa kaldede Schotten Kirke, en Klosterkirke, egentlig af Skottisk Oprindelse, hvor de oplysteste Munke opholde dem, hørte jeg Ludvig den 16des Skriftestader præke, en stor og anseelig Mand; hans Tale var om Revolutionen, han raadede sine Tilhørere til patience; thi Gud var langmodig mod de Halstarrige, og taalte det Onde til en Tid. Ingen Acteur kan declamere og gesticulere heftigere paa Theatret end han. Paa Hovedet havde han en firkantet Hat, som han astog, naar han bad til Gud, eller anraabte om hans Hielp; det besynderligste var, han titulerede Gud bestandig paa Latin numen benignissimum, pater misericordix &c. Hans Paaklædning var en snever sort Kiole, uden om en hvid Messeskaabe. For og bag guul broderet Taft. I et Nonnekloster som tilhører Ursulinerne, bivaanede jeg Gudstienesten, jeg saae ikke et Mennefte, blot Organisten, men Nonnerne kunde jeg høre synge og messe. Den anden Dag besøgte jeg Abbe Placidus, Prior for Benedictinerne og første theologisk Professor, en meget oplyst og fortrefelig Mand. Han talte om Benedictinernes Fortienester af Thyringen, at de vare de første som har anlagt Erfurt, og dyrket Eggen, ligeledes om Munkenes Forhold til Staten, at de ere ved deres Ordens Love og af Staten saaledes indskrænkede, at de med den bedste Villie ikke ere i Stand til at udrette noget Godt, eller at foretage nogen Forbedring; selv fra Folkeundervisningen, Skolevæsenet, fra alt ere de udelukkede. Klosteret har et Bibliothek, men ikke af Digtighed. Byens Gouverneur, Coadjutor von Dahlberg, Erkebiskoppens af Mainz Successor, saae jeg paa en Pro-

menade, han havde stet intet udmærket i sit Udvoortes, blot en Løber efter sig, som var klædt som de kongelige Løbere i Kiøbenhavn. Han er bekendt af nogle fortræffelige æsthetiske Afhandlinger, og en intim Ven af Schüz, Zupeland og Schiller i Jena. Universitetet i Erfurt er i høi Grad ubetydeligt, det hele Antal af Studerende er 70 a 80, halv evangeliske og halv katolske. Hos Professor Gotthard hørte jeg et Collegium over Svinepølse, deres forskiellige Tilberedning, Kogen og Røgning, han er Professor i Oekonomien, sine Forelæsninger begyndte han med at fortælle adskillige anedotes scandaleuses om nogle Professorer ved andre Universiteter. Tilhørernes Antal var 5. Professorerne ere yderlig stet aflagte, og da de har ingen Tilhørere, saa drive de deres Professorat saae neben her. Theologen søger at blive Præst ved een af Kirkerne, Juristen Raadmand eller Advocat o. s. v. Til sidst besaae jeg Luthers Celle i det forrige Augustiner Kloster, nuværende Waissenhuus. Bærelset var gandske bemalet med Sprog af Bibelen, om deres Authentie er jeg særdis at tvivle; thi Dogstaverne saae saa friske og moderne ud. Endelig besaae jeg den store Klokke, den veier 275 Centner og er 5 Alen høi, og 5 Alen i Diameter. Om Aftenen kørte jeg til Gotha i et Selskab af 4 Emigranter, 2 Mandspersoner og 2 Fruentimmer. Den ene fortalte, at han havde gjort en Reise i de sidste 5 Aar af 3000 Mile, i sin Forsølgelses Tid havde han været 3 Gange i Italien, 5 Gange i Sveitz, 2 Gange i England o. s. v., saaledes slukke de om, paa ingen Steder ere de rolige, og paa ingen Steder optagne. De fleste tydske Stater lukke deres Stæder for dem, i det preussiske tor de ei opholde dem over 24 Timer. I Erfurt ere de best faren, deels fordi det er halv katolisk, og fornemmelig da Erfurt ansees for det letteste Opholdssted i hele Tydskland. Et maa jeg dog ikke forglemme at sige om Erfurt, at Skoemagerne

spille en Hovedrolle, og at deres Døtre ere Stadens Ælkesheder. Jeg saae i Komædien nogle skønne Druetter, meget affable, og som meddeelte fra Logerne deres Bekjendtere paa Parterret deres Sentiments over Stykket.

Gotha er en velbygget Stad, tæller omtrent 12000 Indvaanere, efter andres Beretning 14000. Fra Slottets Terrasser har man en skøn Udsigt over hele Egnen, da det ligger høit, man har for sig paa den ene Side, Thüringer-Wald, Waltershausen, Snepenthal. Slottet er stort og vidtløftigt, bygget i en Qvare som Christiansberg Slot, hverken den indvortes Pragt og Ameublement, ikke heller det udvortes Architectoniske har noget mærkværdigt. Haven er smuk, og anlagt paa sin engelske, men den er lukket for alle, og man maa have Nøglen udtryffeligt af Hertugen selv. I Haven staaer et Monument til Koppes (Generalsuperintendent og Professor i Gøttingen) Ære. Hertugen har meget Characteristisk, en god Decenon, som ei giver en Grofsen unyttig ud; af Decenomie har han afskaffet Komædiene i Gotha. Han er Ælster og Kiender af Physik og Astronomie, hans physiske Apparat er for en Kiender værd at see, Instrumenterne ere alle forfærdigede af en meget dueelig Mechaniker, Schroder, til hvem jeg var adresseret. Han viste mig Tordenaflederen paa Slottet, den var gandske efter Franklins Forskrifter, overalt hvilede den paa Glasfodder. Hertugens Samling af Gypsformer, Mynter og Malerier er ubetydelig, det hertugelige Bibliothek er derimod stort og vel valgt. Det bestaaer af 40000 Bind, og har mange skønne Sæger. I den profane Philologie var det vel forsynet, man havde ikke allene mange fældne ældre Udgaver, men ogsaa nyere. I dets Manuscriptsamling er adskilligt betydeligt, en vel skrevet Codex af Senecas Tragedier, Quintilian, Justinus, en Codex af det Nye Testamente (af ingen kritisk Værd), en fuldkom-

men tydsk Oversættelse, vel skrevet, af det gamle og nye Testamente sereend Luthers, og som ei har været bekjendt. Et overordentlig smukt skrevet Breviarium, forsynet med de skønneste Malerier, alle Uncialbogstaverne vare belagte med Ducatguld. Det var en Præsent fra de brabantiske Stænder til Carl den 5te. Hets Professor Doel (han skal være den bedste Bildhugger i Europa) saae jeg Lessings Epitaphium, det er af Kararisk Marmor og gandske færdig. Ideen er gandske simpel, Monumentet forestiller en Sarcophag med en Urne og 4 Medallioner, paa den ene Lessings Portrait, paa den anden en tragisk og comisk Maske, paa den tredie Medallion:

C. E. Lessing	paa den 4de Medallion
Weiser. Dichter.	Ihm
Deutschlands. Stoltz.	Errichteten. Dieses
Einst.	Denkmahl
Der. Mufen, und seiner	Einige
Freunde Liebling.	seiner. dankbaren
	Zeitgenossen
	MDCCLXXXV.

Monumentet skal staae forved Bibliotheket i Wolffenbyttel paa en frie Plads. Til liden Ære for Tydskland og Videnskabernes Mæccener har Subscriptionen til Monumentet knap bragt 500 Rdlr. tilfammen, Doel staaer i 300 Rdlr. Forskud. Doel fortalte mig, at han havde studeret i Rom med Maler Juel, det gaaer ham ligesom yeres Juel, de maa arbeide for Folkets eller de Stores Luner og ei for Konsten. Han stod og arbeidede saa Sveden løb over hans Ansigt, paa to store Løver af Sandsteen til Prindsen af Coburg, han havde ogsaa under Hænder nogle Blomsterpotter og Vaser til Hertugen af Weimar, nogle gamle Riddere og Helte, som han skulde forme i Gyps til Hertugen af Meinungens Ridschhaus, lutter ubetydelige Ting. I Klubben var jeg om Aftenen, den er ligesom de Kiøbenhavniske organiseret, og

tæller 160 Medlemmer. Generalsuperintendent Løfler besøgte jeg, han talte om reisende Danske, kantisk Philosophie, han havde noget Forlegent hos sig, i øvrigt en lærd og oplyst Mand, han har skrevet adskilligt. Det smukke nye Observatorium, som Hertugen har ladet bygge under Hr. Major von Sachs Opføgt, ligeledes Orangeriet, og deslige gaaer jeg stiltiende forbi, for ikke at blive for vidtloftig.

To vigtige Instituter ligge i Nærheden af Gotha, Salzmanns pædagogiske Institut og Bechsteins Forfinstitut. Salzmanns Institut er et vigtigt og kostbart Foretagende for en privat Mand. Han har for nærværende Tid 33 Elever. Ved Institutet ere 9 ordentlige Lærere ansatte, og vil man hertil regne Verdereren, Dandssemesteren, en Musikus, hans ældste Datter, som ogsaa giver Timer, i alt 15 Lærere. Jeg traf 6 Landsmænd, nemlig Conferenceraad Heinrichs Søn, Agent Selbys og Frølliks, Juveleer de Teyns, Capitain Stubbs Søn og en Søn af Orev Holz. Til Værelse for Landsmandskabet vare under de danske trende de flittigste og dueligste, saavel i videnskabelige som gymnastiske Øvelser. Bentelig har de læst Hornemans Bedømmelse over Institutet i sit Brev fra Jena, man finder det i hans efterladte Skrifter, det fortæner i det ringeste at læses, da det indeholder mangfoldige fine og rigtige Bemærkninger, og især er det interessant, hvor fortreffelig han veed at anvende den kritiske Philosophies Grundsatninger paa Opdragelsen. Skade er det i mange Henseender, at han døde; overalt sporer man af hans Skrifter, at han er trængt ind i det Væsentlige, til Kærnen af den nyere Philosophie, at Kants Aand ligesom svæver over ham. Overalt søler man, at han er bleven Kant troe, uden at lade sig forføre af sin Tidsalder til Stridigheder over Classificationer, Terminologie, et sidste transcendentale Princip, man bemærker ikke engang, at han er en Discipel af Rheinholts Skole. Horne-

man har strengt reценseret den salzmänniske Methode i Henseende til Belønninger og Straffe. Salzmann har affattet alle legemlige og arbitrære Straffe, i det Sted har han givet ethvert Barn 6 Ritter (Regnepenge), saasnart et Barn forser sig, og bliver strafværdig, afgiver det en af disse Penge, om Løvedagen bliver de talte, det Barn som ikke har sit fulde Antal, faaer en Frettesættelse, det derimod som har sine 6, faaer til Belønning en Messingstift, som bliver indslaget paa en sort Tavle med hans Navn, af Messingstifternes (eller Sommenes) Antal kan man slutte sig til Barnets Flid og Artighed. De flittigste, ordentligste og stadigste blive slagne til Riddere, og bære om Søndagen et Kors eller Medaille i et Knaphul. Denne Ceremoni vil betyde, at det unge Menneske har gjort sig værdig til sine Læreres besynderlige Tillid og Fortroelighed, at man overlader ham fra nu af mere til sin egen Opføgt, med et Ord: han bliver mere sin egen Herre. Iblandt alle 33 er der kun to som bære denne Orden, nemlig de tvende ældste. Det eienommelige ved Salzmanns Læremethode er, at han bruger ingen Lærebøger i sin Skole, alting bliver paa en sokratiske Maade fortalt, og ved Spørgsmaale udløkket af Børnene; ethvert Barn optegner ligesom i et Collegium, det som han anseer for det vigtigste, og som han ei veed. Det optegnede sammendrager han i en Sammenhæng, og foreviser sin Lærer det den følgende Dag. Læreren oplæser det høit og retter det. Der ved har Barnet en Øvelse i at tænke, i at opsætte sine Tanker, og skrive noget Sammenhængende. Hvor flid og let denne Methode endog er, saa var det ogsaa tjenligt, at øve dem i at læse en Bog, og skriftlig, eller mundtlig at udtrække det vigtigste. Jeg vilde ønske, at man anvendte den Salzmannske Læremethode i Skolerne, foræmnelig i Undervisningen i Religionen; thi paa den sædvanlige Maade af en Lærebog bliver Religionen det ufordrageligste Studium, og et

elendig usammenhængende Hukommelsesværk. Jeg hørte Salzman selv, han gav en Time i Naturhistorien, han havde for sig adskillige Planter s. Er. den røde spanske Kleeve, Quercus, trifolium arvense, lathyrus pratensis (Jeg har forglemt de danske Navne) og andre flere. Børnene maatte sige til hvad Klasse i Linnæi System enhver Plante hørte, ligeledes videns latinske Benævnelse, Plantens Egenkaber, Brug og Nytte. (Selv hans lille Søn paa 3 Aar og hans Datter vidste de latinske Benævnelser). Herefter maatte de slutte dem til af den blotte Følelse, hvad for en Plante det var, og tilsidst gjatte dem til, hvilken Plante Professorens meente paa blotte Spørgsmaal. De to sidste Øvelser gik efter mine Tanker i Mikrologie. Ligeledes hjælper det ei at vide til hvilken Klasse i Linnæi System en Plante hører, naar man ei kender Systemet og dets specielle Classification, tillige kan det ei hjælpe Børnene det ringeste, da de færreste lære Latin. De fleste i Institutet ere bestemte til Krigsstanden og Handelen, og for dem overhovedet er den hele Indretning nyttigere, end for den tilkommende Lærde. Alle Sprog, fransk, engelsk, italiensk, latin, undervises af indfødte, og i Sproget selv; med Undervisningen i latin var jeg ei saa tilfreds, og underskriver Hornemanns Dom derover. 3 Gymnastiske Øvelser havde adskillige bragt det temmelig vidt, nogle sprang 4 Fod i Hsiden, og med Springstof 72 Tomer og derover; i at svømme havde de bragt det vidt, nogle gik til Bunds, svømmede paa Ryggen, og andre Konstler ligesom Matroser. Alle Eleverne ere klædte i røde Stoffes Jakker om Sommeren. De formerede ved deres gymnastiske Øvelser et lille Compagnie. Alle ere sunde og friske, og man hører ei til de sædvanlige Børnesygdomme. Salzman var saa artig at indbyde mig til Bords Middag og Aften, om Middagen fik vi to Retter Mad, Kiødsuppe, Pølse og Salat, meget kraftig og godt

tilberedet, om Aftenen Velling og Smørrebrød. Jeg nævner denne Bagatel, fordi man havde befyldt Salzman, at Børnene fik slet Føde. Ved Bordet blev drukket blot Vand. For og efter Bordet blev sunget et Par Vers af en Psalme. Institutet har sin egen Psalmebog, som er sammendraget af Sællerts, Kochs, og flere Sange, og En af Eleverne spillede paa Claver. Sangen var heitidelig og harmonisk. Ved Bordet spiste Fruentimmerne ikke. Hans Kone og Døtre har deres eget Bord i et andet Værelse. I et Værelse, som er blot dertil bestemt, forretter Salzman selv Gudstienesten om Søndagen, det er en Saluden alle Ornamenter, Alter, Materier ic. Villerne ere omvundne med Granqviste, som give Salen en heitidelig Mine. Salzman er i det Udvortes langt anderledes end jeg havde foresillet mig ham; en lille mager Mand, mørk og tilbageholdende, taler kun lidet, han har i Forstningen noget Frastødende og Ubehageligt, giver han derimod Undervisning, eller taler han med sine Elever, saa klares hans Ansigt op, og han bliver den behagelige Børneven. Han fortalte mig, at han havde gandske ophørt at skrive, hans Tiid tillod ham det ikke, hans vidtloftige Oeconomie, de store Bygninger han er nød til at opføre, Landvæsenet til hans Gaard, hans vidtloftige Correspondence betog ham al Tiid. Det som behagede mig meest, var den venlige og fortrolige Umgang imellem Lærere og Elever; de ere bestandig under Opsigt af deres Lærere, som selv tager Deel i alle deres Øvelser. For ethvert Barn betales aarlig 50 Lovisd'or eller 250 Rdlr. Adskillige unge Mennesker opholder sig en Tiid lang for at lære hans Methode, disse giver 200 Rdl. om Aaret. Iblandt hans Elever vare tvende Engleske, to franske Grever, 6 Danske, og et Par fra Curland og Rusland, de fleste ere langt borte fra. Det var et artig Syn at see saa mange uskyldige unge Mennesker fra forskjellige Lande, og af forskjellige Tun-

gemaal tilfammen. Om Aftenen ved Spisebordet sov de fleste rolig ind. Efter mine Tanker troer jeg, at de Forældre som vil sende deres Børn til Snepfenchal, gjør best i at lade dem blive der i 3 Aar og ikke længer, og at de passenste Aar ere de fra deres 9 eller 10ende Aar til deres 13de. Hr. Lens, den øverste Lærer i Institutet tænker at gjøre en Reise tilkommen- de Sommer til Kiøbenhavn og Stockholm. Jeg recommenderer ham til F. og Broder J. W. B. Han har skrevet über die Ausrottung der Blattern. Han er i øvrigt en heel Philolog, egentlig Lingvist, jeg tænker han taler 10 Sprog med Færdighed. Et kan jeg dog ei forbigaae med Taushed, det er den besynderlige Sædvane imellem de fornæmmere Stænder i Kiøbenhavn, at sende deres Børn til fremmede Opdragelses-Instituter, ligesom om der var slet ingen Leilighed i Kiøbenhavn til at lære noget. Saaledes har den unge Selbye været 3 Aar i en Skole ved London, og der blevet opdraget paa den engelske Maade, som er paa den ene Side overordentlig streng og slavisk, paa den anden frie, naar deres Timer ere forbi, har de deres fuldkomne Frihed. Herester 18 Maanedes i en Kloster-skole i Bryssel, hvor Børnene maatte gaae i Seng kl. 7 om Aftenen, og ei opstaae førend 7 om Morgen. Tilfaldt i Salzmanns Institut.

Det Vechsteinske Forst-institut berører jeg ei, da den trykte Plan medfølger. For en Dansk er det vigtigere, da vi ei har hos os den ringeste Leilighed til at lære en theoretisk og praktisk Forstoeconomie. Desuden har vi ikke det ringeste Begreb derom, hvad det vil sige, og hvad for Videnskaber der ere nødvendige for at blive en buelig Skovmand (Forstmann), tillige har man hos ham Leilighed til at lære Landvæsnet, og fornemmelig den Saxiske Methode, desuden boer i Nærheden adskillige Landmænd, som har gjort vigtige Forsøg. Efter Planen skal man opholde sig i 3 Aar; dersom man medbringer gode Kundskaber fra

hjemmet, troer jeg, at man kan perfectionere sig i eet Aar.

Fra Gotha gik Reisen over Tensted, Sönderhausen, Nordhausen til den saa berømte Harz, og det særeuske Bloksbiere. Jeg havde paa Weien den Lykke at træffe Fyrsten til Schwarzburg-Sönderhausen paa Parforcejagd, som er hans Yndlingshyffel. Mærkværdigt er det, at han har ladet indhegne omtrent den 3die Deel af hans Land til en Wildbane. Det fyrstelige Slot er den naragtigste Saks af Bygning som man kan tænke sig. Det er en sand Fornoielse at see disse Miniatur-Fyrster i al deres Ringhed, den hele Landmagt bestaaer af 2 Compagnier, som vare ved Armeen, hans Garde af 8 Mand, Artillerie 2 Kanoner. Paa Slottet var til Fyrstens og Stadens store Fornoielse blevet spillet Comedie hver Aften i en heel Maaned. Af hvem? giort engang! af Stolens Rector, Conrector og Primaner. Den fyrstelige Loge kostede — tank engang — 4 Groschen, Parterret 6 Pfeninge. Nordhausen er en gammel Rigsslad, tæller omtrent 1800 Huse, og Byens fornemste Næring er Brandevinsbrønderie. To smaae Mile derfra ligger Niesfeld, der er en stor Kloster-skole, en Art Gymnasium, jeg mødte der det preussiske Lazareth paa sin Tilbagemarsch. Med Fornoielse saae jeg, hvor deeltagende Indvaanerne pleiede disse ulykkelige Offere for den menneskelige Levngierrighed, Haveshge og Daarlighed; med hvilken Tilfredshed, at disse Lemlastede gottede dem ved deres Økruse. Hvorledes den ene fortalte de nysgierrige Tilhørere sine Landsmænds Bravourer, deres Skiarmslyer og Attaqver, en anden langtes efter Kone og Børn. Et ungt Menneske sad gandske mismodig og ventede med Tilfredshed Døden, endnu eet Ønske havde han, at see sine gamle Forældre, sin Kiæreste, og at kunne begraves imellem sine Forældre. Chirurgussen i Flecken Hr. Vargas, en meget brav Mand, for-

sikrede ham, at det havde ingen Nød, at hans Saar vare ikke farlige, at de vare blevne fidesløst og slet behandlede. Den samme Chirurgus forskaffede mig en Veiviser til Bloksbiereg og Bilshuulen, vi bleve eenige, at jeg skulde give ham en Gylden om Dagen. En lystig Patron var det, han havde gjort adskillige Gange den Rejse med reisende Fremmede og med Gymnasisterne i Klosterkøien, saa han vidste ret god Besked. Hans Navn er Dresler, Brandebugger i Jlesfeld. Sædvanlig tager man en Veiviser fra Station til Station; thi i Harzbiergene er det umuligt alene at finde Veie, en saadan Veiviser bærer tillige den Rejsendes Mantelsæk, den giængse Tært er 3 Gr. (12 ß) for Milen. Af Uvidenhed har jeg givet for meget. Den Harz deeles i den Over- og Underharz, det er en Inddeeling Naturen selv har gjort. Til Unterharz regnes Grevsaberne: Stolberg: Stolberg, og Stolberg: Werningerode, Blankenburg og Anhalt. Til den Overharz et Stykke af Grevskabet Werningerode, hvor Bloksbiereg ligger, St. Annabiereg (en Biergstad, der har rige Sølvgruber) Clausthal og Goslar. Den Harz tilhører for største Deelen Hannover, en tredie Deel Lynenburg og de foromtalte Grever. Paa den Unterharz vorer næsten blot Bøge og Egge. (Laubhölzer); saare lidet Sommerkorn avler man i Dalene, store Meierier, og meget Wildt, fornemmelig Hare. Paa den Oberharz derimod blot Fyr og Gran, slet intet Korn og stort Wildt. Man seer altsaa, at Kulden maa være betydelig og Klimaet raadt. Min Harzreise er den interessanteste, som jeg nogen Tid har gjort, man har i disse Bierge et Forbillede paa Sveits og Norge. Overalt vandrer man igiennem tykke dunkle Skove, overalt hører man den bekiendte Klokkemusik af de omvankende Qvaghjorde, ofte træffer man paa Bandsfald som styrte ned imellem Klipperne. Naar vi saaledes havde omirret et Par Timer, traf man en frugtbar

Eng og Meierhof eller nogle Træehuse. (Alle Bygninger paa Harzen ere byggede af Gran og Fyrretræ, ligeledes Taget, man finder kun en eneste Bygning af Steen, nemlig Kirken i Zellerfelde). Den meest romantiske Egn traf jeg i Rübeland ved Baumans og Bilshuulen. En lang smal Dal, egentlig en Biergkloft, i Dalen flød en liden Flod baade skummende over Steenmasser, og nedfaldne Klippestykker; langs med Floden en Række af Huuse, Møller og Jernværker. (Ved den lille Flod gaar over 200 Møller og Pukværker). Paa begge Sider steile Kalk- og Marmorbierge, beskyggede af Fyrretræer og Buskværk, som vorer frem i Biergklosterne. I Klipperne en Mængde hvelvede Huler, hvoriblandt Baumanshuulen, og den nye opdagede Wildshule ere de vigtigste. Jeg besaa den sidste, som den passableste, i Selskab med nogle Apothekere og Medicinere fra Halberstad og Magdeburg. En gammel, ærværdig Biergmand viste os omkring i disse underjordiske Hvalvinger. Han havde selv opdaget Hulen 1787, og sat Stier, saa man commod kunde stige op og ned fra en Hvalving i en anden. Huulen er 150 Favne lang, af Naturen dannet i en Klippe af sort Marmor. Væggene, Hvalvingen er fuld af de besynderligste Figurer, Prækstole, Orgeler, Munkke 1c., blot Naturspil som ere dannede af det neddrøppende Vand, som er stærk blandet med Salpeter. Disse Naturspil forandre sig aarelig, og give nye Stof for Indbildningskraften. Borens gamle Biergmand betragtede dem med religiøs Agtelse, efter hans Theori vare de Levninger fra Syndfloden. Tilslidst holdt han fra den øverste Stige en Tale til os; det gjorde mig ondt, at nogle i Selskabet gjorde sig lystige over ham, der havde saa meget ærligt og ærværdigt hos sig. Jeg behøver vel ei at melde, at vi maatte besee Hulen med Fakler og Lampen. I Nærheden er Marmorbrud og en Marmor-mølle eller Saugværk. Marmoren er sort, grane og

rødlig, den sidste er meget smuk, og modtager en god Politur, men kan ei imodstaae Veirligets Indflydelse. Til Rigkister, Borde o. s. v. er den meget god og skøn, og langt fra ikke dyr. Fra Mübeland gik jeg igiennem Elbingerode, en lille Stad, som tilhører Braunschweig, og blev der om Natten. Om Morgenen tidlig gik jeg til Scherike, som ligger ved Foden af Bloksbierget. I 7 Quarteer besteg jeg Bierget, jeg maa ei forbigaae, at vi forlod den sædvanlige Wei og gik lige skraa op. Vi vare nød til hele Veien igiennem at springe fra en Kampesteen, eller som de Lærde kalde det, Granitstien paa en anden, af og til maatte vi vade igiennem Torvemoser. Jeg blev saa afkræftet af den idelige Springen og Klattern, at jeg kastede mig et Par Gange vaad og svedig under Træerne, for at samle Kræfter. Min Veiviser styrkede sig med Brændeviin. Jo høiere vi kom i Veieret, jo skarpere blev Vinden, og Træerne stod tyndere. Saa snart Skoven ophører, seer man Huset paa Toppen af den lille Brocken, til ikke liden Glæde og Wederqvælgelse for enhver Brockenreiser.

Bloksbierget, Brocken paa tydsk, paa latin Bructerus, umbilicus Germania tilhører Greven til St. Werningerode, han har ladet bygge paa Spidsen af den lille Brocken et Træhuus for sig, hvor han har en Stue og et Kjøkken, og et ved Siden af, hvor den saa kaldede Brockemand boer, han beverter alle Fremmede, man spiser og drikker meget godt hos ham, og i Forhold til Stedets Beliggenhed og Transportens Besværlighed, billig. Jeg opholdt mig hos ham i halvanden Dag, spiste godt, og min Regning beløb sig kun til 7 Mk. Jeg blev saa længe paa Bierget, i Haab om, at Taagen skulde forsvinde, og at jeg kunde nyde den fortreffelige Udsigt. Et smukt Syn var det at see, hvorledes de taagede Skyer bølgede sig imellem Biergene, og hvilede sig i pyramidalske Former paa Bierget, hvorledes Solen trængte i sin

Nedgang med Taagen, hvorledes den dalende og opgaaende Sol rødmede Biergene, hvorledes den efterhaanden ophlyede de lavere Regioner. Den følgende Dag imod Middag forsvandt Taagen efterhaanden, saa man kunde see Clausthal og de nærmeste Stæder. Naar det er ret klart, kan man see en 14 a 16 Mile omkring sig, og som nogle vil paastaae, Hamburg. Det blæste saa stærkt, at jeg ikke med Nytte kunde bruge Mandens Tubus. Med alt dette var jeg dog lykkelig; thi saare saa Rejsende saarer engang det at see, som jeg saae; næsten hele Karet igiennem er Brocken indhyllt i Taage. Man kan mange Meile væk, ved Halle, Magdeburg, tydelig see Brocken, og hvorledes tynde Skyer svæve over dens Tisse. For at bestige den lille Brocken, bruger man sædvanlig 3 Timer, den regnes for at være 3000 Fod høi; fra den lille Brocken, hvor Manden boer, bruger man nok en Time for at bestige den store Brocken, omendtsiendt den synes at ligge tæt ved. Efter Zimmermann er dens Høide 2676 Fod, i Karet 1775 har han ved Hielp af Barometer søgt at bestemme dens Høide, man finder Beregningerne i hans Bog *Beobachtung auf einer Harzreise von Zimmermann, Braunschweig 1775*. Toppen af Bierget, ligeledes de nærliggende Bierge ere gandske nøgne, intet Træ, ikke engang Grantræet vil vore, alt bliver undertrykket af Vinden. Greven til Werningerode har gjort Forsøg at plante Edertræ, ligeledes Gran og Fyr, de vil ikke trives, og bliver noget lavt elendig Duffværk. Der imod gives der fortreffelig Torveklær, ventelig dannet af den saa stærk vokende Junchus *Λυξυρδεμος* tenuis major stylis erectis, som bliver nedtrykt af Sneen og forraadner, da Grunden er meradsig. Tilførn lod Greven her skære Torv, lod den tørre i lange dertil byggede Huse, og herefter brænde til Kul i Jernovne. Disse Ovne er endnu til, man kan see dem i Landsbyen Schircke ved Foden af Bierget. Ovnen bestaaer

af 3 fæbte Cylindere af Jern, som sættes oven paa hinanden, og som slutte tæt til hinanden formedelst deres Rænder eller Furer, udvendig blive de bestrøgne med Leer, at Luften ei kan komme til; en saadan Cylinder er 4 Fod høi, og 3 Fod i Diameter. Tørven bliver stukket ind neden til, og antændt, og i 24 Timer er den brændt til Kul. Man har forfasket dem fordi man har Træ nok, og Kuldene ere endnu lettere end dem af Fyrretræe. Hos os, hvor der er Mangel af Brænde, vilde maasse disse Jernovne være brugbare. Med Manden paa Brocken, en smuk, fornuftig Mand, besøgte jeg den store Brocken, hvor han viste mig det berømte Teufels Alter, Teufelskanzel, Herenbrunnen, saa jeg kan sige med Sandhed, at jeg har seet og berørt det hos os, og i den vide Verden berømte Here-Alter paa Bloksbjerg. Det er et Naturspil, hvoraf der gives saa mange paa Hartzbergene. Den rimeligste Forklaring er nok den, at Bierget bestaaer af store Granit-Masser, hist og her har Regnen skyllet Jorden fra Stenene, og saa staaer de nøgne Stene tilbage. Andre meene, at Bønderne har hakt i de ældste Tider et Alter; og en Fæst til deres Guds Tre, men Granitmasserne ere for store til, at man kan antage, at de ere lagte ved Menneskehænder. Han viste mig den Cataract som Silberschlag har antaget for Levninger af et ildsprudende Bierg, og hvoraf han har udsponden sin Syndstodshistorie. Det er et Morads, hvor en stor Mængde store Granitsteene ligge kastede paa hinanden. Paa vores Tilbagegang til hans Huus, saae jeg følgende Planter: Die Steintrose, die Brockenautemone, Erica vulgaris, Brockenheidenkraut, Jølandst Moos, Keensdyr Moos, die Goldblume, die Johannisblume, Erica baccifera, sing. eller Empetrum, felix mas, Hieracium pumillum alpinum (paa Spidsen af Brocken) den nyelig nævnte Juncus *Wandermos*, Heidelberkraut, myrtillus vulgaris baccis nigris, rothe

Heitelberen (Eyttebar). Jeg har optegnet disse Planter, maasse det kunde interessere nogen at vide hvad for Planter der vore paa et saa bekendt Bierg, jeg har skrevet de tydske og latinske Navne ligesom de ere faldne mig ind, de danske veed jeg ei. I Vertshuset giennembladede jeg de Boger, hvori de Reisende skrive deres Navne, som har besøget Brocken, man træffer mange artige Ting, de fleste har beklaget dem over Reisens Besværlighed, og takket Verten for hans gode Devartering. I Bogen antraf jeg J. F. West ved Seminariet i Syhn, dateret d. 3 Sept. 1794, og General-Udjutant Ries, 30 Aug. 1795, han var altsaa en Dag ferend jeg paa Brocken, han havde skrevet i Bogen: "Dersom en Dancker kommer herhid, saa ønsker jeg, at det maa gaae ham saa vel i Tydskland, som mig i Danmark, og for dette gode Ønske beder jeg, at han vil hilse Thaarup fra mig, og min sorte Ven, og sige til ham, at jeg vandrer lykkelig over alle Bierge ved Hielp af den mig signkede Knorteklap. Kings um mich hier ist Nebel, aber in meiner Seele ist recht heiter." Ries General-Udjutant des Kronpr. v. D. Jeg forfulgte ham hele Biergstrækningen igiennem, paa Clausthal tabte jeg ham, han maa være gaaet over St. Annebjerg. Ved Foden af Bierget sporede jeg af Bogen i et Vertshuus en anden Danck, som havde opholdt sig der i Egnen paa Botanikens Begne, jeg kunde ikke spore hans Gang, ei heller hvad han hedde. Det er saadan en Bederqvælgelse, naar man seer uventet en Mundfuld Danck i Vegerne til de Reisendes Underretning. I et andet Vertshuus fik jeg at vide, at de har haft begge Malheur med en fordomt gammel Kielling, som man havde givet dem med til Veiviser. Botanikeren havde hun sat i en Mose, saa han havde maattet vade i Vand og Skarn lige til midt op paa Livet. Fra General-Udjutanten var hun Isben væk paa Beien, og lod ham sørge for sig selv, samt hans

Mantelsæk, hvorledes han fik den transporteret. Jeg skulde ogsaa have haft hende, men da hun var styg som Matten og døv, var jeg saa lykkelig ved Manden paa Brockens Hielp at faae Pigen i Huset, en ung Jægerinde. (Meeningen er, Vertshuusmanden er jalour, og tillader ingen at tale med hans Pige, han frier hæftig til hende, derfor sender han alletider den fatale gamle Kiølling). Med min unge Jægerinde marscherede jeg til Clausthal, paa Weien mødte vi alle Ober Forst- og Jagtbetjenterne med deres Oberst, (han hedder der Forstdrost, den nærmeste i Værdighed efter General Berghauptmann). Et maa jeg ei forglemme ved min Harzreise, at man lægger i Kalkelovnen paa Oberharzen den hele Sommer igiennem, det er saa en gammel Skik, og ofte antræffer man en græsselig Hede fornemmelig hvor Biergsfolkene opholder dem. Paa Brocken var ogsaa lagt i Ovnen, og det dygtig, men der var det nødvendigt; der var det første Gang, at jeg har sadt og varmet mig bag Kalkelovnen i August Maaned. Paa Harzen gaaer alting til Fods, man kan ogsaa fiøre, men det er høist ubehageligt, og gaaer meget langsomt, da det gaaer Bierg op og Bierg ned. Paa min Wei var passeret til Fods i de samme Dage som jeg, to tydske Prindsler og deres Hovmester uden Dienerer, ligeledes med en Weiviser, de havde min unge Jægerinde, 2 Professorer fra Lyneburg, en Professor fra Ny-Mexico i Nord-America, en Capitain fra Sicilien, og en Professor fra Granada i Spanien. De tre sidste reiste paa Biergvæsenet. Weien til Clausthal fra Brocken er meget behagelig, den er 3 Mile lang. Paa Weien kommer man forbi to skønne Bandedninger, den ene gaaer til St. Annaberg, 3 Stunden lang, den anden til Clausthal.

Byen Clausthal ligger paa en stor Plaine, en Eng, alle Husene ere af Træ, tildeels belagte med Schifersteine (Favlesteen). Byen er stor, har 9000

Indvaanere, som høre alle til Biergvæsenet. Paa begge Sider af Byen ligge Biergværkerne og Smelt-hyrterne. Man beskriver Biergsfolkene som muntre og altid fornøiede Mennesker, jeg havde ei Leilighed til at bemærke det. Deres Arbeide er just ikke saa besværligt, men det føder neppe sin Mand, en Arbeider har 5 Groschen, og mange kunts 4 om Dagen. De fleste have stor Familie; en Lykke for dem, er, at Kornet bliver dem leveret for en bestemt Priis, som ogsaa vilde være nødvendigt i disse dyre Aaringer. Jeg saae mere end een Gang en gandske Mængde Børn, hyer med et Stykke tørt Brød i Haanden, og en Krukke Vand for ved sig. Fruentimmerne og Dorne ere beskæftigede med at samle Græs om Sommeren til Foering for Creaturene om Vinteren, de bære alting i Kurve paa Rasken ligesom i Saren og Preusen. Alting er dyrt i Clausthal, Krigen er naturligviis Skjld deri, jeg hørte at Havren var dyrere der end Rugen, og dersom jeg ei seiler, stod den til 8 Rdlr. Tonden efter vores Maal. Jeg befarede 2 Gruber, og var 110 Favne eller 660 Fod dybt i Jorden, besaae Smeltovnene, man bruger her de høie Dyne, og Ertserne blive behandlede paa den vaade Wei, det hedder: de blive knusede og pulveriserede ved Pufverket, førend de blive smeltede. Den hele vidtsøftige Behandlingsmaade vil jeg ei beskrive, man maa selv see det, for at fatte det. Fra Clausthal gik jeg over Zellerfelde til Goslar, 2 Mile derfra, en sat-tig Rigsstad, den har lidt mange Undertrykkelser af Hannover og Lyneburg, som har berøvet den dens Selvbiergværke. Jeg befarede den Rammelobierg, et fortrinlig Biergværk, dens Ertser indeholde Guld, Sølv, Raaber, Messing, Zink, Bly, Svovl ic. Her behandles Ertserne paa den tørre Wei, det er, de brandes løs i Gruberne, og naar de komme ud af Gruberne, blive paa en Træstabel lagt 2000 Centner Ertser. Stabelen bedækkes med Leer, og brænder saa-

ledes et heelt Fierdingaar, oven i Stablen har man gjort smaae Huller, hvorigiennem Svoolen flyder, og samles op uden videre Noie. Erterne blive nok to Gange brandte, førend de komme i Smeltehytterne. Deres Gevinst af Guld er ubetydelig, og beløber sig neppe til 6 Pund om Aaret.

Fra Goslar gik Reisen til Blankenburg, Slottet ligger meget smukt paa Toppen af et Bierg; Egnen omkring er malerisk skøn. Ligeover for ligger Ruinerne af den demolerede Fæstning Keinstein, den udholdt en Blokade af Fransmandene i 7 Aars Krig. Fæstningen ligger paa en Klippe og er ganske utilgængelig. Cassematterne ere huggede ind i Klippen, Døren er 300 Favne dyb, Fæstningens Porte staae endnu. Det er et underligt Syn at see Ruinerne af gamle Clotte og Fæstninger. Man veed ei om man skal beundre Fortidens utretteelige Flid i at overvinde alle Hindringer, eller beklage sig over Tidens fortærende Tand, og Tidsalderens Lyft til Forandringer. Ved Ilfenburg har Greven til Verningerode ladet Veien besætte med Borstoffer Træer paa begge Sider, Grenene vare saa nedtyngede af Væbler, at man har paa mange Steder maattet understøtte dem. En skøn Idee, saaledes at beplante Landeveiene med Frugttræer. Skulle vi engang faae denne Idee? Vi pleie dog gjerne at aabe efter? Fra Blankenburg tog jeg Coursen igiennem Quedlingburg, Abtissen var i Sverrig, Byen tilhører meere Preussen end hende, et preussisk Dragonregiment ligger her, og Byen har preussiske Accisebetiente. Jeg besøgte Hermes. Forfatteren til den Haandbog under hans Navn, og en Fatter til Hermes, Forfatter til Sophies Reise, ligeledes Fatter til Hermes, Fader til det preussiske Religions Edict. Jeg nævner det, man pleier faae ofte at forverle disse 3 sammen: han er en smuk, gammel Mand, han bad mig til sig om Listen; jeg tog ikke imod Tilbudet. Igiennem Aschersleben og Cun-

neren kom jeg til Halle, hvor jeg udbvilede mig et Par Dage. Landet er meget vel dyrket, og udgør Brandenburgs Kornmagazin. Bøndergaardene ere langt fra ikke smaae som i Sagen. Man søger her megen Rummen, Anis og Hør. Ved Halle ligger det saa berømte Petersberg, hvor Ludvig den Springers sød søst, og reddede sig ved et Spring i Saalen, rimeligvis en Fabel. Halle er stor, har 21,000 Indvaanere, Byen er ikke smuk, man spører ei her Frederich den Støres Byggelyst, man finder ingen smukke Promenader eller Lysthave. De Studerendes Antal skal være 800, de har alle en militairisk Plie, fræktelig store Støvler, svare Sporer, lange Strindbuks, preussiske Officerhatte o. s. v. Adskillige Professorer besøgte jeg, nemlig Jacob, Eberhard, der Weltumsegler Forster (en gammel Nar), Knapp, han er beskæftiget med den fjerde Udgave af sin Oversættelse af Psalmerne, og en Stolendgave af det græske Nye Testament: hos Tieftrunk var jeg indbudet paa et Smørrebrød, en artig Mand, han fortalte mig en heel Deel om sin symboliske Fortællingsmaade, som han havde anvendt i sine dilucidationes theol., og som Recensenterne havde taget saa ilde op, han vilde satte Sagen med det første i et klarere Lys. Han er slet ikke elsket i Halle, man beskylde ham for, at han persisterer og sladrer alting til Berlin, at han er Hermes' anden Haand. Wössel og Niemejer traf jeg ikke hjemme. Saavidt jeg kunde bemærke, ere Professorerne ikke saa slittige her som i Jena. De har en bedre Gage, og tage meere Deel i Verdens Glæder. De saa berømte Zalorer bor jeg dog ei forglemme, det er en ganske anden Race af Mennesker, de see ud som Cannibaler, man siger, at de ere Levninger af de gamle Bønder. De ere berømte som gode Svømmere og Løfdragere. Et Gode nød jeg i Halle, som jeg ei har nydt siden jeg forlod Kiøbenhavn, det var Væblegrød og Faaremælk. Man kiender denne

Ret ikke, hverken i Høllsten eller Tydskland, ikke engang af Navn. Saaremælken var gandske fortreffelig; thi man har store Skæferier paa et Par tusinde Aar. Fra Halle gik Veien over Merseburg og Naumburg, tvende churfæriske Byer, hiem. Imellem Merseburg og Naumburg ligger den bekjendte Landsbye Rosbach, hvor Fransmandene ere blevne slagte 1758. Til Erindring har Vonderne plantet enkelte Træer, hvor de fornemteste Angreb ere skeete. Omkring Naumburg ligge adskillige Vinbjerge; Vinen som her avles, er bedre end den i Jena. Hvad Grunden kan være ved jeg ei, Jena ligger dog sydligere, maafe for meget indsluttet af Bierge? Fra Naumburg til Jena er 4 Mile eller 8 Stunden. Den hele Vej fra Cönnenen til Halle, Merseburg, Naumburg og Jena er næsten besaaet med Blommetræer, som bære i dette Aar gandske fortreffelig. Mangen en Bonde løser et Par hundrede Daler blot for Blommer, som staae plantede ved Landeveiene, i Engene, paa Biergene, hvor de ingen Plads tage vek, og hvor Jorden ofte ei kan bruges til andet. Tydskeren siger meget rigtig:

Im schlechtesten Raum
Pflanz einen Baum,
Und pflanze fein!
Er bringt dir's ein.

Jeg vil ønske mine Venner ligesaa megen Taalmodighed til at igiennemlæse dette milelange Brev, som jeg har haft til at skrive det. Det indeholder omtrent det Markværdigste af min Excursion fra Jena. Ved den skønne Naturs Beskrivelse har jeg ei opholdt mig. Overhovedet har jeg forbigaaet med Glid alle de Gienstande, som afgive et blot Stof for de æsthetiske Følelser. Et smukt Ansigt, et skøndt Malerie, et malerisk Landskab, en harmonisk Concert, maa sees og høres, de lade sig ei beskrive.

X.

Vigtige danske Skrifter.

Forsøg om en Høyskoles Anlag i Norge — ved Pram. (Sluttet).

(See denne Aargangs 1ste Hefte S. 40.)

Fjerde Cap. Hvo skal undervise ved Høyskolen? Side 167-229. Her besvares især disse Spørgsmaale: hvad Egenskaber skal en Høyskoles Lærere have? Hvad skal de overhoved forpligtes til, saavel i Henseende til den egentlige Lære, som ellers i Henseende til Alumnernes Dannelse? Hvor mange, og hvilke skulde de være? hvorledes skal de lønnes? hvorledes bliver man Høyskolelærer? hvorledes ophører man at være det o. s. f.? Jeg kan kun opholde mig ved enkelte Anmærninger. — Forf. Beregning over de Studenter, som kan ventes at ville besøge det norske Academie, kan jeg ikke ret finde Nede i. Det største Antal af dem som stedse vil blive ved Academiet, regner han til 210, og disse fordeeler han saaledes til de 1450 Embeder, som han har anslaget for Norge, at omtrent 75 studere Theologie, 45 Jura, 75 Oeconomie, og omtrent 18 Medicin. Men foruden disse egentlige Embedscandidater, som han vil, skulde blive ved Academiet i (3 et andet Sted siger han i to) Aar, regner han et næsten ligesaa stort Antal, deels af dem, som have Vist og Formue til at studere, uden just at studere for et Embeds Skyld, deels af den borgerlige Middelfstands Ungdom, som sendes did, men som ikke har Tid at forblive der langer end eet eller 1½ Aar. Derved skal da Antallet være til 400. For dette Antal bestemmer han 14 Lærere, hvoraf enhver kom til at holde tre, høit fire Forelæsninger om Dagen, nemlig: 1) en Professor i den theoretiske Philosophi, som tillige skulde læse over Moralen; 2) en Prof. i samme — tillige over Theologien, saavel den aabenbarede

som den naturlige, 3) en Prof. i Theologien, som læser tillige over de østerlandske Sprog; 4) en Prof. i den latinske Philologie, som tillige læser over Historien; 5) en Prof. i den græske Philologie, som tillige læser Æsthetik, Konsthistorie, Archaeologie, — De to sidste skulde tillige være Bibliothekarer, og læse Litteraturhistorien; 6) en Prof. i Mathesis, som tillige læser Astronomie og Physik, samt maaskee Deele af Teknologien; 7) i Physik og Chymie, som tillige læser i de medicinske Videnskaber, Oeconomie ic.; 8) i Oeconomie og Teknologie, som tillige læser anvendt Mathematik; 9) i Metallurgien, der tillige læser over Dele af Oeconomien, s. Er. Skovvæsenet m. m.; 10) i Medicinen, som saavidt muligt læser over Naturhistorien; 11) i Naturhistorien. I Botaniken kunde og skulde især den botaniske Haves Gartner læse; 12) i Geographi og Statistik, som læser tillige over Natur- og Folke-Ret; 13) i Jurisprudentsen, som tillige læser Fædrelandets Statistik, Politie- og Kammeral-Videnskaben; 14) i Stats-Videnskaberne, som ogsaa læser Stats-Ret og Jurisprudents.

Imod denne Inddeeling, hvilken dog i mine Tanker lader sig ret vel høre, have Censorerne meget at erindre, som foreslaae en anden, grundet paa Facultets Inddeelingen. Naar disse Hrr. af Ræftners Exempel i Gættingen, som er baade stor Mathematiker, og tillige Poet, vil slutte, at man, naar man vilde følge Hr. P. Slutningsmaade, kunde forbinde Æsthetik og Mathematik, ligesaavel som Philologie og Historie, s. Er., saa lader det til, at de holde Æsthetik og Poesi for det samme, hvilke dog ere saa forskellige, at den kan være en stor Æsthetiker, som aldeles ingen Poet er, og omvendt.

Hr. P. kommer til den vigtige Punkt: om Lærernes Lønninger. Disse vil han have tarvelige, ser til ette Hundrede Rigsdaler alt i alt, dog dertil fri Boelig og Græsning til et Par Keer, med Have

o. s. v. Forelæseringerne tør ikke betales, men enhver Professor skal være forbunden med denne Løn at læse tre til fire Timer om Dagen for intet. Og dette Forslag er han saa forpikket paa, at naar dette, tilligemed Faculteternes Afkæffelse, og tarvelige Besoldninger ikke tilstaaes, troer han det er Nordmandens Pligt, ikke at ønske sit Fædreland nogen Højskole. (Side 213 i Noten). Jeg har anført mine Grunde for det Modsatte i denne Journals 1ste Aargang 1793. S. 23. folg. Men derpaa er ligesaa lidet taget Hensyn, som paa hvad Michaelis og Schlegel have anført til Forsvar for Betalningen. Naar Michaelis, efter at have været Lærer et halv Seculum, kalder dette "det eneste Slags Indtægt, som tvinger til Flid" (Jeg forstaaer saavel Tilhørere som Lærere), saa bør man dog troe ham mere, end en Mand, der aldeles ingen Erfaring har i dette Stykke. Bist nok ere saa Lærere saa arlige som Michaelis, at de tilstaae dette. Men Manden kiendte sin Overlæggighed; han var sig sin Flid bevidst, og vidste at sætte Pris paa den; han vidste, at de som det var om at giøre, at lære noget, ikke kunde undvære hans Forelæsninger. Anderledes er det med dem, som selv ingen Pris satte paa deres Vare; det er dem kun om at giøre, at lokke Kæbere for den billigste Pris, for siden at giøre sig til hos Taaber med deres liberale Tankemaade. Kort: saa overbevist Hr. P. er om, at Collegiernes Betalning vil være skadelig for det norske Academie, saa overbevist er jeg om, at et Forbud derimod vil være et Opiat, som inden saa Nar draber al Virksomhed baade hos Lærere og Lærende. Selskabet som har bedømmet hans Afhandling, har ogsaa indseet dette, og modsagt ham i en Note S. 212. Men i denne Note møder mig et Sted, som jeg ikke kan forbigaae, uden at giøre en Anmærkning derover; saa nødig jeg rører en Sag, der angaaer en elsket Ven og agtet Collega. Det heder der: "som

ofteft veed Ungdommen vel at domme, af hvem de kan lære noget, og derfor seer man vor alvorlige Riisbrighs Collegium saa stærkt besøgt af Studenterne." Jeg spørger: er dette en anstandig Udladelse for et Selskab, som vil tale i en heel Nations Navn? Der det rose en Mand saa usorgfritigen, at det med det samme forhaaner alle hans Colleger? Thi hvem kan lase, at Hr. Prof. N. Collegier besøges saa stærkt, fordi der kan læres noget, uden at tænke paa, at de andre Professorers maa være tomme, fordi de Unge troe, at de der ikke kan lære noget? I hvorvel det er usandt, hvad her siges om de philosophiske Forelæsningers stærkere Søgning; de physiske og mathematiske besøges i Forhold ligesaa stærkt. Jeg siger i Forhold; thi man erindre, at i Mathematiken ere tre Examinatorer. Ja selv de græske og latinske Lærere have ingen Aarsag at klage over Søgning, endstiondt det var begribeligt, om disse søgtes mindre, end de philosophiske og mathematiske, 1) fordi de Unge aldeles ingen Forberedelse i disse Videnskaber bringe med sig fra Skolerne, som i de philologiske, 2) fordi man erholder lettere Dispensation i Cancelliet fra den philologiske Prøve end fra den philosophiske. Men naar andre Collegier søges, hvis Lærere ikke staae i Forbindelse med Raisonnøren, saa maa dette skee for Examins Skyld; kun hos de af ham yndede Lærere, er det Forlæsnungernes egen Værd som trækker. Jeg kan tilgive en enkelt Mand saadan Vranghed, der maa ske ingen anden Leilighed har at opvarte en Velnynder, Klubbroder, Ven; men af et Selskab, der vil forestille en Nations Repræsentanter, kræver jeg mere Gravitet og Overlæg. Jeg vil derfor ikke fives med Hr. Secretair Pram, som bruger samme agtbare Mand som en Svøbe til at tugte hans Colleger. Thi saaledes siger han i Anledning af Forelæsnungernes Betalning i en Note S. 214: "jeg anmærker forresten, at den fortræffelige Riisbrigh modtager, men

tinger aldrig om Betalning, og læser uden Tvivl mere gratis end for Betalning." Her havde Publikum uden Tvivl Ret, naar Universitet ikke vilde giøre det, at opføre Fors. til at nævne de Lønnede Lærere, som tinge med deres Tilhørere. Lærten for de private Collegier er bestemt i Universitetets Fundats, og saaledes bestemt, at naar den ikke betales af dem som kunne betale, er Læreren berettiget at sødre Betalning ved Nettergang, endstiondt jeg er forsikret at dette Tilfælde endnu aldrig hos os har eksisteret, som er saa hyppigt ved de tydske Universiteter. Over denne Lærter ingen Lærer kræve private Collegier betalte, men i Henseende til Privatissima seer jeg ingen Lov eller Billighed, der forbyder ham at tinge, da han selv best maa vide at skattere sin Tid, Fliid, Meie, og da han her ikke altid kan lade det komme an paa Bedkommendes Skionsomhed. Dog nok! og maa ske for meget herom.

Jeg maa dog endnu bemærke, at Fors. er saa bange for, at de norske Professorer skal faae for meget at leve af, at naar Collegium endelig skal betales af Studenten, fordi man ingen anden Udvei vidste til at lønne Lærerne, vil han at denne Betalning skal have af Kongens Oppebørsels Detiente, og hielpe til deraf at udrede Lønningerne. Alting skal efter hans Forslag lattes for de Studerende, at de med den mindst mulige Bekostning kan ligge ved Universitetet, men Lærernes Bequemmeligheder skal ikke agtes; thi disse ere til for Studenternes Skyld, ikke Studenterne for Lærernes — en Maxime, der, saa meget den end paaraabes, er dog ikkun halv sand. Thi Læreren er ikke blot Lærer, han bør tillige være Videnskabsmand: som Lærer har han ikke stort med andet, end Videnskabernes første Grunde at giøre, efterdi intet Universitet kan danne fuldkomne Lærde, men disse bør ved egen Fliid fuldkomme sig. Men som Videnskabsmand skal han sørge for sin Videnskabs Til-

vert, han skal ved Skrifter tiene det Almindelige: dertil udfordres Tid, som han selv kan disponere over og adskillige Bequemmeligheder. Det er ikke enhver Lærer, der, som Michaelis i Göttingen, kan holde fire til fem Collegier om Dagen, og endda beholde Tid nok tilovers til at være saa flittig Skribent som han var. I hvor vel, naar Universitetet er anlagt i en liden Bye, hvor enhver har nok at syse med i sin Cirkel, og privilegerede Dagdrivere, eller offentlige Forlystelser ikke stiale en Mand sin Tid bort, lader dette sig gierne giøre, naar en Mand er i sin bedste Alder, og har faaet Bane paa Arbeide. — Hvad Hr. Fors. S. 217 taler "imod den Uansændighed, den Afstændighed, at Examinandi have at betale Examinaturis noget, især noget ubestemt" forstaaer jeg ikke. I det mindste vidste jeg ikke, at det var Brug hos os; thi det lidet der ved Examina betales til Bibliotheket eller Pedellerne, kommer jo ikke i Examinatorernes Lomme. At Collegierne betales ofte Dagen for Examen, eller vel Examinationsdagen selv, og ikke betales af andre end dem som gaar til Examen, om de end have hørt Collegier nok saa længe, er en Misbrug, som enhver retskaffen Lærer snikede ophævet, og som ikke kunde finde Sted, naar det som Universitetets Fundats befaler om Collegiernes Betalning, blev overholdet. Men hvem bekymrer sig om saadanne Smaa-ting? — For at blive overbevist om, at en Candidat var skikket til at blive academisk Lærer, foreslaaer Fors. Prøveforelæsningsen, baade paa dansk og latin, Disputatser ligeledes i begge Sprog, med det grundede Tillæg, at disse Prøver burde aflægges, hvad enten Candidaten havde Nivaler eller ikke. — Naar en Lærer ved Alder eller Svaghed blev uduelig til sit Embede, kunde han beholde sin hele Indtægt som Pension; men med Dette modsiger han dem som ville, at en Lærer efter 20 Aars Tjeneste burde sættes paa Pension, enten han forlangte det eller ikke.

5te Kap. Om andre fornødne Foranstaltninger og Indretninger ved Høiskolen, se S. 229 til Enden. Her spørges: paa hvad Sted skal den norske Høiskole anlægges? Efterat Fors. har fremsat sine Grunde, hvorfor han troer, at en Høiskole bør anlægges inden Norges Grændser — hvilke Grunde dog egentligen ikke gielde for en Høiskoles Oprettelse, men ifkun for et godt Undervisningsvæsen i Almindelighed — anviser han Niggershuus Stift, som det der indeholder langt over Halvdelen af Norges Indbyggere, og især dets mest befolkede sydligere Egne, hvor Plads til Høiskolen maatte udsøges. Derpaa indlader han sig i en udførlig Undersøgelse af de Grunde, som Selskabet der har bedømt hans Prisskrift, har anført for at anbefale Christiania Bye til Høiskolens Sted, finder adskillige af dem vigtige, men dog tilfammentagne ikke af den Bægt, at man kunde ønske en mindre Bye i dette Stift tilfidesat for Christiania. I Trondhjem, hvilken andre have foreslaaget, fandt man vel ferre af de Vanskeligheder, som møde ved Christiania; tvertimod man fandt der adskillige Anlæg, som vilde være meget fordeelagtige for Høiskolen, saasom et Videnskabers Selskab med dets Bibliothek, Udseigt til Understøttelse af de rige Angelske Legater og a. Men allene "den Betragtning, at de fra det sydlige Norge, som vilde sende deres Sønner hen at besøge Høiskolen i Trondhjem, maatte sende dem, om ei længere bort, dog paa en besværligere Reise end til Kiøbenhavn, fik en lige saa lang Afstand for Correspondensen med dem, som i Kiøbenhavn, og altsaa i disse Henseender mere tabte end vandt, vilde maasse være nok til at afholde mange fra at sende did de Sønner, de nu og fremdeles da lode gaar til Kiøbenhavn, helst da neppe ret mange af dem, der nu ikke lade deres Sønner studere, vilde finde det nok til da mere at giøre det, at Høiskolen var i Landet; da desuden den større Afstand fra Europas andre Lande, og dermed

forbundne. Køstbarhed for al litterarisk Mellemhand-
ling med dem, vilde der gjøre denne saa meget min-
dre noiagtig og hurtig, og kort sagt, Anlægget der
møde utallige Hindringer for dets ønskede Fremme,
hvilke for det meste i det sydlige Norge falde bort.”
Derpaa forklares de Egenheder, som Byen bør have
i Henseende til det Locale, og nævnes de Byer i Ag-
gershuus Stift, som især ere komne i Betragtning,
nemlig Hammer paa Hedemarken, en Bye hvilken
som helst i Ringeriget, og endelig Tønsberg, for hvil-
ken sidste Forf. erklærer sig. Den fornemste Indven-
dning Hr. P. har imod Hammer, som en Bye paa
Hedemarken, hvor (efter Hr. Prof. Legangers For-
sikring) en utaalelig Luxe har fordrevet Natio-
nalsæderne, synes at være bygget paa en temmelig
løs Grund. ”Høiskolen (siger Hr. P.) bør for al
Ting ikke anlægges paa et Sted, hvor Luxe, eller
hvad det er, havde fordærvet Nationalcharacteren,
eller lagt en Sæd til moralsk Fordærvelse.” Men
det siger heller ikke Hr. Leganger; han siger ikkun om
Hedemarken: at Luxen har fordrevet Nationalsæ-
derne. Vil man ansee Nationalsædernes Forjagelse,
eller Forandring for moralsk Fordærvelse, saa bør man
søge al Oplysning; thi med den forandres ogsaa Na-
tionalsæderne: de barbariske og mest uoplyste Folk be-
holde deres Nationalcharacter længst. Men om man
ogsaa kan søge et Sted, hvor Luxen allerede har taget
Overhaand, hvorledes vil man hindre, at Luxen ikke
med Tiden vil indsnige sig, i hvad Sted man end
vælger? Tænker man maaske at afværge Uppigg-
hed ved at lønne Lærerne tarveligen? Sorøe Academies
Lærere ere ikke aflagte uden til Tarvelighed. Alligevel
erindrer jeg, at sal. Suedorf (den ældre) og Basedow
klagede over den Luxus, som i en vis Periode havde
grebet om sig i Sorøe, saavel hos Lærere som Acade-
mistler. I de smaa Byer lader sig Luxen vanskeligere
tvinge end i de store. Familierne ere der mere afhæn-

gende af hinanden; en eneste Familie kan besmitte en
heel Bye. Man vil jo dog den Byes Velstand, hvor
man henlægger Universitetet. Jo mere dette besøges,
jo flere Penge de fordele som besøge det, jo flere in-
denlandske og udenlandske Rige det besøges af, desto
mere voxer Byens Velstand, og med Velstand tager
Luxen til, og er uadskillelig fra samme. Man seer,
hvorledes Luxen er stegen i Göttingen i de senere Aar,
efter at den tydske Literatur har taget et Sving, hvor-
ved Prindsen, Grever og de rigeste Adelsmænd ere
blevne nødte at drage til Göttingen, som det Univer-
sitet, hvor der var mest sørget for Mode-Litteraturens
Flor. Overalt forekomme mig de Klager besynderlige,
som man stedse fører over Luxen: man støder den ide-
lig fra sig i Ord, og besordrer den daglig i Gierning:
man raaber stedse paa Oplysningens Silvert, og glem-
mer, at ved hvert Skridt man gjør i Oplysning og
Forfinelse, fremmes Luxen.

Tønsberg er altsaa den Bye, hvor Høiskolen
efter al Rimelighed bør anlægges. Byens bekvemme
Beliggenhed til dette Anlæg bestyrkes med Byefogdens
Bulfsbergs Vidnesbyrd. Ogsaa det holder vor Forf.
for en Fordeel ved denne Bye, at uagter den ligger
ved Søen, og kan have Communication med de for-
nemste Egne i Norge, har den dog hverken saa man-
ge Producter fra Oplandet, eller saa godt et Ind-
løb fra Søen, ei heller saa fordeelagtig en Havn,
at det er at formode, at denne Bye nogensinde skulde
opsvinge sig til at blive nogen betydelig Handelsstad.
Jeg forbigaaer hvad Hr. Forf. anfører om Høiskolens
forsøedne Bygninger. Disses Indretning vil blive en
Opgave for vere duelige Architecter, naar Tiden kom-
mer. — Om Stipendier. En delicat Materie! Saa
vist det er, at Stipendiens Misbrug fratriver de arbej-
dende Stænder mangt et brugbart Subject, som ofte
bliver Udenkaberne til ingen Nytte, og sig selv til
Byrde; saa vist er det dog ogsaa, at vi have disses

Hielp mange af vore største Lærde at takke, og at især Erudition vilde tabe, naar ikke den duelige Fattige blev understøttet. — Ved denne Leilighed kan Hr. P. ikke glemme sin gamle Vane at rive sig paa de Riisbøhavnske Professorer; han beskylde dem i en Note S. 269 for at giøre Misbrug af Stipendierne i deres Fordeeling. Det beste er, de Vidner han anfører for denne Beskyldning ere saadanne, som ventelig ved enhver Domstol vilde blive afsøiste som villige. Man tænke! "tektibus Rigels, i sine smaae Skrifter om Riisbøhavns Unversitets Midler ic." — Omsider kommer Fors. til det som man billig burde ansee for det vigtigste Stykke i denne hele Undersøgelse, naar man ikke vil giøre Regning uden Bert; nemlig hvor tager man Pengene fra til dette kostbare Institut? Hr. Secretairen troer at kunne spare sig dette Spørgsmaals Besvarelse, saa meget mere som Selskabet der har sat hans Pen i Arbejde, ikke forlanger det, og endskiøndt det tilstaaer, at den største Banfælsighed ved saadant et Institut berøer paa en Fonds Tilveiebringelse, dog lader sig noie med at henvise til alle vel-tænkende og formuende Patriotsers Gavmildhed. Imidlertid, da denne Kilde hidindtil, saavidt man veed, ikke har været meget giftig, tænker vor Fors. dog, man kunde tage til Takke med de af Hr. Assessor Falsen foreslagne Midler, hvilke han opregner, uden at indlade sig i de Banfælsigheder, hvormed adskillige af dem ere forbundne.

Et Stutning om Unversitetets Bestyrelse. Her aabner sig Spillerum nok for Indbildningskraften. Fors. sparer heller ikke paa sin i selvsomme Forslag. Den hele indvoortes Bestyrelses Form skal være, hi dis placet, demokratisk; og det paa den Grund, "at Nummerne ere Hovedpersonerne ved Høiskolen, og Lærerne og alle Indretninger til Høbe kun til deres Skyld, til deres Nytte og Tjeneste." Men ere ikke ogsaa Nummerne Hovedpersonerne ved enhver Pugeføle? Ere Hospitalkammerne ikke Hovedperso-

nerne i et Hospital? Tugthuskammerne i et Tugthus? Skal de derfor tage Deel i Institutets Bestyrelse, ja vel og have jus vitæ & necis, som Hr. P. næsten tillægger sine Nummer, over deres Bestyrelse? Nok! af denne Marsag skal "den Erbødighed, Lærerne skulle nyde, grunde sig paa deres fortrinligere Indsigter" — og dem kunne de Unge altid bedenme? — "og den Nytte de skaffe hine" — og den kunne de altid sionne paa? — "ei paa nogen dem tillagt Autoritet. Nummerne komme der ei meer som Vorn" — naar ophører man at være Vorn? og hvorfor skal det være forbudt at sende Vorn til Unversitetet? sende deg de Svendfæ deres Ungdom meget tidlig til Unversiteterne? — "men som uddannede unge Mand" — naar de ere uddannede, hvad behøver man da at sende dem til Unversitetet? Jeg meente endog, at de fleste ikke uddannedes, førend efter Unversitets Aarene, naar de komme ud i den store Verden — "hvilke umiddelbar derfra indgaae i den hæderfulde Statsborgerklasse som Embedsmand ic." — saa umiddelbar seer dette dog vel ikke, og var heller ikke godt for Statens Vrinder. Men saaledes bor man frive, naar man vil smigre Tidernes Mand, og være vis paa de Unges Bisald. — Eine academiske Vorgere deeler Hr. P. i tre Classer, hospites, cives og Candidati, inddeelte efter deres kortere eller længere Ophold ved Høiskolen, deres større eller mindre Fremgang. Denne Classification huer mig ikke. Jeg besyngter, den kunde fere tilbage til det lede Ruffesvasen; og skulde desuden Fremmede, som kom fra andre Unversiteter, have Lyft at underkaste sig denne Rangorden? — Af de saa kaldte Candidater skulde ikke allene nogle tages paa Maad med, naar der handlede om at straffe en Student, at giøre en nye Lov, at affasse en Misbrug, at indføre en nye Feranstaltning; men der burde endog et vist Antal være Assessorer i Høiskolens Consistorium. Og da det Antal, som saaledes skul-

de tilføedes Deel i Bestyrelsen, "maatte ei være for lidet, men indbefatte den største Deel af alle de Candidater der laae ved Høiskolen." (S. 295), saa seer man let, at Pluraliteten vilde blive paa Studenternes Side, og at disse vilde komme til at styre Universitetet. Dette kunde jeg endda lade gælde i Ting, som de ovenførte, der angaae Studenterne selv, men efter denne Forf. Forslag skulde dette Candidatconsistorium ikke allene have Magt at relegere deres Medstuderende; det skulde endog kunne afsætte Lærerne, og det ved en formelig Ostracismus, som han ikke blues ved at foreslaae. Og (siger han) "intet kunde holde Professorerne mere til baade at opfylde deres Pligter, og indrette al Ting til god Forstaaelses og Belvilligheds Bevaring imellem dem og Studenterne, end denne Control; vel og den Frygt ved Mangel af Forsigtighed at lægge sig ud med Studenterklubbet, og ved Leilighed at bøde derfor, da dette samles med dem ved dets, som da Consistorium bivaanedes Repræsentanter." Ja til visse vilde Professorerne vogte sig for at udlægge sig med Studenterklubbet, om det saa skulde skee ved at tage Deel med dem i alcibiadiske Drengeskrager, naar de kunde afsættes af dets Repræsentanter ved en hemmelig Stemmegivning. Jeg forundrer mig høiligen, at Selskabet som bedømmede Prisskriftet, har kunnet tie stille til et saa revolterende Forslag, der snart vilde besætte det norske Academie med latter virkelige og erkjendte Genier, af det Slags som et ublue Avertissement i Adressecontoirs Efterretningerne for dette Aar No. II. trygler for, nam his plebecula gaudet.

Examiner er Forf. større Elsker af end jeg, naar Universiteter ere anlagte i smaae Byer, hvor Hovedstadens Udspredelser ikke gjøre dem fornødne. Han vil have Examiner næsten hvert halve Aar. At han har sørgt at sige, hvorledes disse Examiner bør anstilles, angreer han inderlig, nu han derom adva-

res af det bedømmende Selskab, som vil at Embeds-eramen aldrig skal holdes af Professorerne, og henviser i den Henseende til de af Hr. Prof. v. Eggers anførte Grunde, hvorom jeg har sagt mine Tanker ved dette Prisskrifts Bedømmelse. — Men eenig er jeg med Hr. Forf. i Henseende til Disputatser, at de bør være iblandt de Prøver, som en Professorats Candidat bør aflægge. Kun maatte da Anstalter træffes, at Ungdommen i Tide kunde anføres til Disputerøvelser, efterdi uden disse en ellers dygtig Mand kunde prostituere sig, da de fleste Tilhørere mere agte paa, hvor meget der snakkes i Cathedret, end hvad der tales. Jeg vilde ogsaa som han, at man kunde disputere i sit Modersmaal, men ikkun i fysiske, economiske og kammeralistiske, maasse og matematiske Materier; i alle andre maatte det skee paa Latin. — Jeg forbigaaer hvad Forf. siger om Clubber. Jeg holder dem for meget tvetydige Selskaber for unge Mennesker, der endnu ikke selv kunde demme og vælge: de blive gierne Echoer af Ordserverne i disse Selskaber, og naar disse ere intrigante, ofte skadelige Medskaber i deres Hænder. — Forf. slutter med en smuk og varm Apostroph til Norge sit Fødeland.

XI.

Theologisk Embeds Examen i Janauri og
April Qvartaler 1796.

Den 15 Januarii.

Virgerus Thorlacius Laudabilis & quidem in
primis egregie.

Andreas Rosenfeld Non contemnendus.

Johannes Mehl Haud illaudabilis.

Den 18de.

Petrus Schielderup Nissen Laudabilis.

Petrus Herschend Non contemnendus.

Den 19de.

Claudius Keenberg Thoring Haud illaud. Specimen scriptum censoribus omnibus laude dignum visum est.

Martinus Henric. Kiessland Non contemn.

Den 21de.

Godofredus Henr. Bendtsen Laudabilis.

Petrus Krog Bonsach Bull Haud illaud.

Den 25de.

Fridericus Christianus Bergmann Laudabilis.

Guilielmus Carolus Schousboe Non contemn.

Den 18de April.

Erasmus Heinrichsen Rosendahl Laudabilis.

Johannes Christianus Friis Haud illaudabilis.

Den 19de.

Laurentius Engelfost Laudabilis & quidem egregie.

Jacobus Christianus Schmidt Haud illaudabilis.

Severinus Hempel Non contemnendus.

Den 21de.

Falle Erichsen Haud illaudabilis. Specimen scriptum nobis laude dignum visum est.

Severinus Storm Haud illaudabilis.

Den 25de.

Jacobus Neuman Laudabilis.

Ludovicus Michael Lund Haud illaudabilis.

Jacobus Kier Haud illaudabilis.

Den 26de.

Nicolaus Esmark Øllgaard Laudabilis.

Nicolaus Voserup Non contemnendus.

Den 28de.

Olaus Ansgarii Secher Laudabilis.

Gerhardus Brønsted Non contemn.

Petrus Birch Non contemn.

Den 29de.

Johannes Fenning Laudabilis.

Petrus Hoyer Cordtsen Non contemn.

Andreas Østerman Haud illaud.

Den 2den Maj.

Janus Johannes Garnæs Haud illaud.

Vogistaus Matthiesen Haud illaud.

Den 3die.

Albertus Philippus Bregendahl Laudabilis.

Joachimus Frideric. Clasen Haud illaud.

Franciscus Trolle Berthelsen Non contemn.

Den 9de.

Paulus Reinhardt Non contemnendus.

Olaus Møller Haud illaudabilis.

Abrahamus Falck Haud illaudabilis.

Abrahamus Møller Non contemn.

Den 10de.

Severinus Thyring Haud illaud.

Janus Brandt Kisbye Non contemn.

Den 12te.

Andreas Bryndum Non contemn.

Christianus Hugo Lohman Non contemn.

XII.

Latinsk juridisk Examens theoretiske Prøve i
Januari og April Quartaler.

Januarii 1796.

Den 20de.

Christianus Nicolaus Lindgreen Haud illaud.

Christianus Overgaard Haud illaud.

Den 23de.

Johannes Fridericus Brieghel Haud illaud.

Jacobus Henricus Schmalz Lind Laudab.

Latinsk juridisk Examens praktiske Prøve.

Februari 1796.

Den 5te.

Michael Johannes Christianus Herbst Laudab.

Danst juridisk Examens theoretiske Prøve.

Januarii 1796.

Den 26de.

Schule Magnussen. Beqvem.
 Willars Lunn. Beqvem.
 Eiler Hagerup Leigh. Ei Ubeqvem.
 Christian Friderich Junge. Beqvem.

Den 27de.

Carl Hartmann. Beqvem.
 Willum Christensen. Beqvem.
 Morten Kierulf. Ei Ubeqvem.

Den 30te.

Adelph Knie. Beqvem.
 Niels Wisloff Lie. Beqvem.

Danst Juridisk Examens practiske Prøve.

Februarii 1796.

Den 5te.

Schule Magnussen. Temmelig Vel.
 Carl Hartmann Vel.
 Willum Christensen. Vel.
 Niels Wisloff Lie. Vel.

Latinst Juridisk Examens theoretiske Prøve.

April 1796.

Den 13de.

Nicolaus Secher Haud illaud.

Latinst Juridisk Examens practiske Prøve.

Maji 1796.

Den 3die.

Kammerjunker Christian Gersdorff Laudab.
 Paulus Matthias Bildsøe Middelsboe Laudab.
 Grev Preben Brahe Schack Laudab.
 Erich Hammeleff Laudab.
 Jacob Henrich Schmalz Lind Laudab.

Danst Juridisk Examens theoretiske Prøve.

April 1796.

Den 20de.

Jes Fæster Brandt. Beqvem.
 Peter Christian Fadder. Beqvem.
 Franz Møller. Beqvem.
 Lars Lie. Beqvem.

Den 23de.

Baron Holger Rosenkrantz. Beqvem.
 Hans Jacob Severin. Beqvem.
 Peter Hammerum. Beqvem.
 Rasmus Hansen. Beqvem.

Den 27de.

Niels Hald. Beqvem.
 Lars Nielsen. Beqvem.
 Erhard Colding. Beqvem.
 Christian Olesen. Beqvem.

Danst Juridisk Examens practiske Prøve.

Maji 1796.

Den 23de.

Enevold Christian Wilhelm Engholm. Vel.
 Willars Lunn. Vel.
 Lars Lie. Temmelig Vel.
 Niels Hald. Vel.
 Lars Nielsen. Temmelig Vel.
 Erhard Colding. Vel.
 Christian Olesen. Temmelig Vel.

XIII.

Fortegnelse

paa

de Candidater, som i Aaret 1796 af et Antal af Eet
 Hundrede, hvilke dertil havde meldt sig, alle for-
 synede med Testimonium paupertatis i behørig
 Form, ere udvalgte til at nyde det extraordinære
 Communitets-Scipendium:

- 1) Peder Borgen.
- 2) Christian Siern.
- 3) Hans Jacob Truusberg.
- 4) Matthias Ditzel.
- 5) Hans Erichsen.
- 6) Jens Hansen Frechland.
- 7) Mathurin Friis.
- 8) Johan Christian Ross Jordhøy.
- 9) Jørgen Bang.
- 10) Morten Frogner.
- 11) Niels Grenbech.
- 12) Peder Nicolai Levinssen.
- 13) Casper Wøller.
- 14) Constantin D. Mahler.
- 15) Hans Jørgen Petersen.
- 16) Peder Sand.
- 17) Johan Sessing.
- 18) Severin Storm.
- 19) Wilhelm Carl Schouboe.
- 20) Jens Carl Winther.

XIV.

Rectoratets Omskiftelse

og

Premie = Medaillers Uddeling,

samt

udsatte Prismaterier for indeværende Aar.

Den 26 Maj nedlagde Hr. Etatsraad Sæptorph Universitetets hidtil ferte Rectorat, og overleverede samme ved en latinsk Tale: om hvad som var hendet Universitetet i det forløbne academiske Aar, til sin Eftermand, Hr. Dr. og Professor Münster.

Efter Talen behagede det H. H. D. Universitetets Patron at uddeele Prismedailler til de Candidater, som samme vare tilkiendte for de i Fior indsendte Prisaafhandlinger. See denne Aargangs 1ste Hæfte S. 26.

De for indeværende Aar udsatte Prismaterier ere:

I Theologien: Enumerentur & illustrentur ea Novi Testamenti doctrinæ, quarum luculentior expositio Apostolorum demum institutioni debetur, notenturque momenta, quæ singulis disertius explicandis amplificandisque occasionem & materiam præbuerunt.

I Jurisprudensfen. Quinam est usus studii juris Romani in legibus patriæ interpretandis?

I Medicinen. Epidemiarum rationem in morbis tam chronicis quam acutis exponere.

I Philosophien. Artes populares Græcorum cum doctrinis, quibus apud nos institui ventus solet, comparare, & quantum utrisque pretium statuendum sit, æstimare.

I Philologien. Ex institutione Aristotelis & Horatii quæ sit Poëseos atque Poematis propria & plena formalis ratio s. completa notio? An scilicet Poëtica nihil aliud sit, quam ars imitatoria & Poëma folius imitationis opus? an vero præter imitationem aliud, & quid denique sit, quod ex illorum duumvirum mente pariter ac ipsa vi vocum ad completam illius artis notionem requiri possit ac debeat?

I Mathematiken. Quanam est causa, cur pendulum simplex, minuta secunda oscillaturum, in diversis terræ regionibus diversam habere debeat longitudinem?

I Historien. Hvorledes var Qvindekennets borgerlige og huuslige Kaar hos de nordiske Folk før Christendommens Indførsel?

I *Æsthetiken*. Hvorledes kan det prosaiske Sprog fordæres ved at komme det poetiske for nær? og hvor ere Grændserne imellem det poetiske og prosaiske Udtryk?

Det i Anledning af forommeldte Rectorats Skifte udstedte Indbydelses Skrift har Hr. Prof. Kierulff til Forfatter, og handler om den i Norden (Scandinavien) ved den Calmariske Unionstiid herskende Overdaadighed i Klædebragt.

XV.

Dødsfald.

Det danske Agerbrug og Landvæsen har gjort et stort Tab i Conferenceraad *Wilhelm August Hansen*, første Deputeret i det Kongl. Rentekammer, som døde den 20 Maj i en Alder af 50 Aar, midt i sine ædle Bestræbelser for at forbedre den danske Landmands Vilkaar ved at forbedre hans Jordbrug, hvortil han utrættelig bidrog ved Raad og Daad, ved Exempel og Skrifter, saavel efter sit Embeds Medfør, som paa sit eget Jordegods, med sin Privatformues Opoffelse.

+   +   +

Den 28de i samme Maaned døde Hr. *Magnus Horrebøw*, Doctor i Medicinen og overordentlig Professor ved Universitetet i Anatomien, i en Alder af 34 Aar. De unge Lægekunstens Dyrkere beklage en ung Mænds Tab, som med Passion elskede sin Videnskab, og var utrættelig i at anfere dem til dens grundige Studium.

XVI.

Juridisk Forberedelses Examen.

Den 1ste Juni fremstillede sig til juridisk Forberedelses Examen Hr. *Niels Giellerup*, som erholdt Characteren: *admissus cum laude*.

XVII.

Udenlandsreisende.

I forrige Estraar reiste til Göttingen, for der videre at fortsatte deres Studeringer, tvende Lægekunstens Dyrkere, Hr. Doctor *Saxtorph*, forsynet med et Kongeligt extraordinairt Stipendium, og Hr. Licenciat *Franczenau*, understøttet af det sintske Legat.

Hr. *Jans Bastholm*, som paa et Aars Tid har opholdt sig i Kiel, hvorchon han tilligemed flere Landsmænd blev forjaget fra Göttingen, ved den, nu (som man haaber) forsvundne Frygt for et Indfald af de Franke i de hannoverske Lande, er i dette Foraar, i Selskab med Hr. Professor *Sabricius*, reist til Paris, for at giøre sig bekiendt med denne nys organiserede Stats Literatur, hvorom Beretningerne have været saa forskjellige, og til Deels modsigende. Fra Paris agter han i Estraaret at begive sig til Leipzig, og der at forblive Vinteren over. I Kiel har han efter Anmodning gaaet Bibliothekets Custoder, Professorerne *Kordes* og *Baden* til Haande, med at ordne Universitetets Bibliothek, som hidindtil formeddelt den der herskende Uorden var næsten ubrugbart. Det Sag, Hr. *Bastholm* har paataget sig, er det Theologiske; ligesom den første Custos Professor *Kordes* har haft at giøre med det Historiske (hvorunder det Numismatiske), og det Physiske, Naturhistoriske og Mathematisk Sag; den anden Custos Professor *Baden* med det Philologiske (hvorunder Kritik, Antiquiteter, Mythologi, Kunsternes Historie og de skionne Videnskaber) og det Philosophiske Sag. Ved disse Mænds forenede Bestræbelser skal dette Bibliothek, som beløber sig mod 50,000 Bind, være sat i brugbar Stand.

De Herrer Doctor *Saxtorph* og Licenciat *Franczenau* ere i dette Foraar reiste fra Göttingen,

den første over Berlin, til Wien, hvor de agte at opholde sig nogen Tid. Samme Steds agter sig ogsaa Hr. Tetens hen. Hr. Begtrup har ligeledes i Foraaret forladt Göttingen, og er draget over Mannheim og Sveits til Paris. — I Göttingen er Hr. Dr. Sæptorph optaget som Medlem i 2de der nyelig stiftede Selskaber: 1) die physikalische Privatgesellschaft, hvor han har indgivet en Afhandling: de fontibus caloris corporis humani ejusque nonnullis effectibus, secundum theorias Chemiæ novæ explicatis. 2) Gesellschaft von Freunden der Entbindungswissenschaft; hvor han har indleveret Commentatio de Sedilibus & Cubilibus obstetriciis in Dania olim usitatis, nec non de quotidianis jam nuper inventis & commendatis, cum figuris æneis.

XVIII.

Ordet Du, eller den Skik at duse.

En offentlig Forelæsning i Normal-Skolen i Paris, af La Harpe, (Voltaire's bekendte Ven og Discipel.)

Vare de Tider endnu til, da Patrioter med store Knebelsbarter (blandt hvilke der gaves en Mængde, som forhen havde været erklærede Aristokrater, og først siden en meget bekendt Epoke saa gandske havde forandret sig) i Sectionerne i Lighedens Navn hævede Sabelen eller Stokken over en Staffels Ulykkelig, som havde forglemt at duse dem, og truede, de vilde lære ham at holde Skridt (og man veed hvad det havde paa sig med denne Skridtholden); saa var det daarligt, at ville modsætte sig dette nye Slags Læremestere med Grunde: da sandt det Tilfælde Sted, at anvende en Grundsætning, hvis Fersømmelse allene har gjort al vor Ulykke; at man nemlig kan

sætte Fornuft imod Ufornuft, saalange denne lader det blive ved Ord; men at man, saa snart den vil bruge Magt, maa paa Dieblicket modsætte den Magt; og da i det borgerlige Selskab den sunde Fornufts Forsvar ligger enhver paa Hjertet, Vanditerne allene undtagne, saa skulde disse altid kun være i Tallet som En mod Hundrede, naar de retlige Folks (saa kaldte man dem) *) Faction havde været fornuftig nok, til i Masse at foreene sig imod det i Masse foreenede Vanditerfolk. Men nu omstunder, da i det Forhold som Ordene saae deres oprindelige Betydning igien, ogsaa esterhaanden enhver Ting indtager igien det behøriges Sted, og Vanditerne ikke udgjøre andet end en Faction, efter at de retlige Folk atter ere blevne Folket, kommer det ikkun derpaa an, at underrette dem om det Vedre, hvilke af Mangel paa Kundskaber eller paa Estertanke endnu kunde have vildfarende Begreb i Henseende til Dusen.

Jeg paaستاer derfor, at den Meening jeg vil giendrive, er aldeles vilkaarlig og grundløs; at den lader sig hverken forsvare ved Exempler eller ved Grundsætninger.

Ikke ved Exempler; thi just i de despotiske Stater er Dusen almindeligst, og dette gielder her ikke blot om Østerlænderne og Tyrkerne, men ogsaa om Ruslands Indvoanere, hvor Bonden, som er en Træl, duser sin Keiserinde. Fremdeles gives der dog vel endnu nogle republikanske Regjeringer i Verden, og det var lystigt om vi vilde indbilde os, at vi allerførst vare faldne paa en saadan; ja, at man ikke skal skitanere over Ord, der gives Demokratier, s. Er. i nogle Sveizer Cantons og i America; og i ingen af disse Republikker er man nogenstinde falden paa at giøre Dusen almindelig, og til en Ligheds Typus.

---

*) Hvis politiske Meninger vare Jacobinernes modsatte.

Ikke ved Grundsætninger: Sproget er det conventionelle Tegn paa vore Begreber og Følelser; man kan ikke forfalffe det ene uden det andet, og den som søger at bewirke begges Udartelse, angriber den sædelige og borgerlige Orden. Naar det er overensstemmende med vor Sprogs Genius at forbinde visse Begreb om Ærbødighed, Agtelse og Deserents med det til en Person rettede Pluralis De (i det franske vous), gives der da nogen Magt paa Jorden, som havde Ret eller Magt til at tilintetgjøre disse nødvendige Tegns Værdi, naar den ikke ogsaa til samme Tid kunde tilintetgjøre de dermed betegnede Ting? Og er ikke begge Deele til Lykke umuligt? Keiser Hadrian sagde, at han vel kunde give et Menneffe, men intet Ord Borgerret; denne romerske Despot havde dog i det mindste meer Forstand end vore jacobinske Despoter, som jeg hører udraabe: "alle disse Sprogets Skæbninger ere intet uden bare Aristokratie og forstyrre Ligheden"; og i Lighedens Navn ere alle de Ting skeete, som vi have oplevet, som endnu aldrig i Verden vare oplevede, og som man til Lykke ikke to gange kan opleve.

Man vil ikke, haaber jeg, glemme det igjen, at, dersom Lighed i naturlige og borgerlige Rettigheder er grundet paa Natur og Fornuft, saa gives der ogsaa en moralsk og selskabelig Ulighed, som den i personlige Egenskaber, i Henseende til Talenter, til Industrie, til Dyder; en Ulighed i Rion og Alder, hvorved Fædres, Modres og Ægtemænds Auctoritet begrundes; i den lovmæssige Magt i de Tilfælde f. Ex, hvor een Person eller flere ere committerede til at repræsenterer alles Magt; og at denne sidste Ulighed endnu uomgængeligere bydes af Naturen og Fornuften: hvorom man kan overbevise sig ved Sierninger; thi man finder kun alt for ofte Regjeringer, hvori de naturlige og borgerlige Rettigheder, Sikkerhed, Frihed, Eien-

dom meer eller mindre indskrænkes og fornærmes ved seilagtige politiske Indretninger; men man finder ingen, hvori den moralske og selskabelige Orden ikke er grundet paa Værns Ærbødighed imod deres Forældre, Lærlingers imod deres Lærere, Tjeneres imod deres Herrer, Soldaters imod deres Forsatte, Individuers imod deres Øvrighed, og alle Borgeres imod en eller anden offentlig Auctoritet, af hvad Art den ogsaa maa være. Uden denne sædelige og selskabelige Subordination, hvilken man allerede indtil en vis Grad træffer hos de Wilde, og som i en større Fuldkommenhed er indført hos alle cultiverte Folk, kunde den menneskelige Slægt aldeles ikke bestaa; thi hvad vilde blive af den, naar Børnet holdt sig for Ligemand af sin Fader, Lærlingen af sin Lærer, Soldaten af sin Forsatte o. s. v.? Og det blive de dog (som ogsaa Hensigten var), naar I betage dem de Tegn paa Ærbødighed og Agtelse, som ere det vante og conventionsmæssige Udtryk paa denne uundværlige Subordination. Vilde I da, for at føre dem tilbage, maafe tage Eders Tilflugt til Sædelærens og Logikens Abstractioner, hvilke den første Deel ikke engang forstaaer, eller skiotter om at forstaae? hvor daarligt! hvor uvidende! Og naar blev da Menneffet denne blotte Intelligents, at det kunde ledes ved abstracte Ideer? Naar blev det i Stand til at affondre sine Begreb fra sit Sprog, og sine Pligter fra sine Sædvaner. Vanvittige, dersom i det mindste Eders Bidsfarelse er usfrivillig! gaaer og spørger Stadernes og Landsbyernes Deboere, spørger dem, om Sønnen, som man har overtalt om, at han maa duse Fader og Moder, bezeugner dem endnu med megen Agtelse, eller om det unge Menneffe endnu ærer den Gamles graae Haar og den unge Piges Ukyldighed og Beskedenhed, fra den Tid I have vant ham til at tale med begge uden at betiøne sig af de Tegn, som erindre om Alderens og Rionnets Forskiellighed?

Kan man være eenfoldig nok til at troe, at denne Skik skulde hos dem, som hos den Eværmersect man kalder Quakere, have den rene Evangeliske Broderkærlighed til Kilde? Hvem veed da ikke, at i det Sted Quakerne ere de sagtmødige, og mennekeligste af alle Dødelige, saa have de, der indførte denne Dusen iblandt os, overgaaet i grim Biddhed alt hvad Naturen nogenstunde har frembragt; og at, naar en broderlig Forbindelse skulde være muelig for dem, den ikkun kunde finde Sted med Tigre og Hyæner, hvilke jeg endog for denne Sammenlignings Skyld her bede om Forladelse, eftersom dog Hyæner og Tigre ikkun sønderrive fer at opsluge? Hvad var da egentlig deres Hensigt, da de vilde indføre denne Dusen, vel ikke ved en positiv Lov (og jeg indseer ikke, hvorfor de have forkaanet os dermed), men dog ved en Opfostring under Straf af at holdes for mistænkt, det hedder for en Døds-candidat? Kan I tvivle derpaa? Dette laae med i den Fornedrelses og Forstyrrelses Plan, som de havde udtænkt imod det mennekelige Selskab, og med hvis Udførelse de have drevet det saa vidt som de har kunnet; i den Plan som endnu forekommer os ubegribelig, som ingen iblandt alle Undertrykkere i Verden nogenstunde var falden paa, og for hvilken Opfindelsens Ære gandske allene tilkommer os.

Forbrydelsens Instinct (som uden hos dem at være meget opklaret, dog kunde gaae saa vidt) havde indgivet dem, at Sædernes og Sprogets Ulebenhed horte med iblandt Biddhedens Elementer, og om denne Biddhed var det dem fornemmelig at giere. Skulde nogen endnu tvivle herpaa, saa forfølge han ikkun deres Gang, og see med hvilken utrættelig Haardnakkenhed de umagede sig at opfylde deres Flyveblade, deres Anslags Sedler, deres Taler, deres Deliberationer, og selv deres Breve til de constituerte Magthavere med alt, hvad den nedrigste Lidelighed, den

groveste Drukkenskab formaaer at frembringe af alle, smudsige Udtryk. Fra tidlig om Morgenen til sidig om Aftenen, fra en Ende af Staden til den anden gienløde alle offentlige Forsamlings-Steder deraf, vare alle Mure dermed beklikkede. O! Skændsel! endog Conventens Dagbøger bleve dermed besudlede! Bro-lende Talere afløste sig uden Ophold, for at igientage dem med diavelsk kraftig Tydelighed, og forsømte ikke at forbinde dermed det vildeste Naseries Forbandelser og Opfostringer til Mord og Slagten. Og hvortil det? Fordi Hovederne og Anførerene vilde giøre lutter Mordere og Skarprettere af den lille Deel af Folket som stod dem til Dieneste; og da de vel soled, at der gives et nødvendig Forhold imellem Sprog og Handlinger, saa vilde de vanne den til kun stedse at udtale skrækkelige Ord, at den stedse kunde være beredt til at begaae affyrlige Handlinger. De vidste vel, at naar man engang affiger sig al Tilbagehold, al Belæstændighed og Moderation i at tale, er man nær ved, ogsaa i at handle ikke at tage noget Hensyn paa alt dette; og hvad kunne de ville andet? De vidste, at uden sadelig Anstændigheds Regler af hvert Slags, saa vel i Henseende til Kien som Alder og offentlig Blyfsdighed, hverken Sæder eller Frihed og Regjering ere mullige; og var det ikke Sæder, Frihed og Regjering som de havde svoret at tilintetgiøre?

De havde endnu en anden Grund til at handle saaledes. Ingen af dem kunde det være ubekendt, i hvilken Grad de bleve foragtede og affyede af alle dem, som havde en anstændig Opdragelse at talke for nogle Grundsætninger og Indsigter; og dette Fortrin, som ytrer sig meer eller mindre i Sproget, og allevegne, hvor endnu nogen Sligge af selskabelig Orden er fer Haanden, allerede i og for sig selv skaffer nogen Ansæelse, var for dem en revolterende Tante. Ogsaa beivrede sig deres Consorter i Sectionerne meget hastig

at betegne enhver, som udtrykte sig med nogen Anstændighed, og saa strax blev han under en af de mange kun alt for bekendte groteske og morderiske Denævnelser profereret, hvorimod man ligesaa lidet kunde forsvare sig, som imod Dolkemorderens Sværd.

Paa denne Maade kom Sproget, de havde opfundet, og som var dem gandske værdigt, dobbelt til pas; thi det tjente til baade at betegne Røverne som de havde i deres Sold, og Offerne som de søgte. Det, det var deres Plan; og tænker hvor stor deres Glæde maatte være, da de saae den udført. Den lader sig ikkun ligne med det Maserie, der endnu er bleven tilbage i deres Siel, i deres Diebst og paa deres Læber, efterat de ikke have Magten mere i Hænder. Forestiller Eder disse foragtelige Skabningers Triumph, som ved uhorste Omstændigheder vare fremtrukne af deres Nedrigheid, da de kunde rose sig mod hinanden, ja endog for hele Verden, at have bragt den franske Nation saa vidt; da de kunde sige, at de just i det Diebstik, da denne store Nation, som udmærkede sig allerede ved attise Fjend og romersk Urbanitet, var i Begreb med at blive deres Forbilleder af Alderdommen endnu ligere ved en lovlig og fri Constitution, havde nedværdiget den saa dybt, at Maraters, Chauvetters og Heberters Sprog var det eeneste som blev hørt fra een Ende af Frankrig til den anden.

Begriber I nu ikke, at de i saadan en Plan ikke kunde undvære Dusen, som strax nedriver det Skillerum af Velanstændighed og Verbødighed, som adskiller begge Kion fra hinanden? Man ansee dette ikke for en Bagatel; disse Former have en Værdi, som ikkun den veed at sætte Pris paa, der fuldkommen begriber Sadernes Theorie.

Hvorfor er det den selfabelige Orden om at giere, at Rvindeerne overhoved betegnes med udmærket Agtelse, da dog enhver i Særdeleshed, i Kraft af den naturlige og lovmæssige Orden, er bestemt til at un-

derkaste sig en Mand? Fordi Styrken, naar det ikke er blevet den til Sædvane at beegne Svagheden med Agtelse, meget snart vil mishandle denne; fordi det svagere Kion, da det behøver Beskyttelse, maa indskyde Interesse, og ikkun fornemmelig kan indskyde denne ved Sagtmodighed, Tilbageholdenhed og Beskedenhed. Men hvad vil der blive af denne Sagtmodighed, Tilbageholdenhed, Beskedenhed, af disse uskyldige Baaben, som Naturen og Selskabet have forundet det til sit Forsvar, naar et Fruentimmer tvinges til med alle Slags Mandfolk at føre et Sprog, som hidindtil selv iblandt Mandfolk, naar de ikke levede i den inderste Fortroelighed, var uørt. Ogsaa hørte det til disse Uhyrers System, at ophæve alt, hvad som hænger sammen med Kionnens Forfællighed. Efterat de havde forvandelt dem, som, fordi de stode i deres Sold, vare deres Forvandling meget værdige, til Furier, maatte de vel søge at fornædre alle de øvrige, af hvilke de ikke kunde giøre andet end Offere. Endnu mere: for at udføre den uhorste Plan, der indbefattede dem med i deres politiske Proscriptioner, maatte de saa meget mueligt søge at kvalde i det menneskelige Hierte den Følelse, som indgiver det stærkere Kion Medlidenshed imod det svagere, og som endnu mere besæftes ved Længselens og Skionhedens Tilfølelse. Blev det først Skik at fornærme dem uden Skaansel, saa var man paa Veien til ogsaa at ombringe dem uden Medlidenshed; og i det man tilvænnede Udskudenes Inquisitioner, det er dem som havde paataget sig Leverancer for Skarpretterne, og hine alt opslugende Legioner af Sluttere, Arrestforvarere og tienstagtige Kander, hine Skarprettere af anden Rang, til at disse og tiltale et Fruentimmer med den samme Tone og i det samme Sprog som var brugeligt blandt deres Colleger, kunde man giøre sig sikrere Regning paa, at de ogsaa uden Varmhiertighed vilde afslæde, binde, drukne, skyde og nedslæbe dem. Den som ikke indseer hvor na-

turligt og nødvendigt det ene her fører til det andet, den maa aldrig have tænkt over Menneſket.

(See Frankreich im Jahr 1795, 7 Stykke.)

XIX.

Rettelſe.

Jeg havde i Universitets-Journalen 1ste Hæfte d. A. Side 34 i en Note opvakt Tvivl imod Repertoriums Skriverens Foregivende, at Genalske Alg. Litteraturzeitung havde fradomt Hr. Biskop Bloch i Sydnal Dømmekraft, fordi jeg og flere som læse denne Journal, ikke erindrede os at have fundet noget Sligt deri. Denne Tvivl er dog ikkun for en Deel grundet. I Alg. Lit. Zeit. for 1792 Novb. No. 298, forekomme disse Ord i en Recension over den af Hr. Biskop Bloch udgivne Theolog: "Der Hr. Bischof Bloch, der Herausgeber dieser periodischen Schrift, erklårt, daß er sie, aus Mangel an Beitrágen, schon mit diesen beiden Stücken beschließen müßte: und darüber wird sich das Publicum leicht trösten, denn die meisten der gelieferten Aufsätze, und die (zum frommen der lieben Dánischen Geistlichkeit) besorgte Uebersetzung des Königl. Preussischen Rescript vom 9 Dec.

1790, nebst dem beygefügeten Schema (nach welchem junge angehende Prediger examinirt werden sollen) erregen von der Aufklärung, der Beurtheilungskraft und der Weisheit des Herausgebers eben keine günstige Meinung." Men hvor troelst denne Recension af Repertoriumsskriveren er bleven brugt, skionner Enhver. Thi et er: at fradomme en Mand Dømmekraft (som han gjør); et andet: at sige, at en af ham til Trykken besørget Samling, hvori der ikkun findes et eneste Stykke af ham selv, røber ingen gunstig Meening om hans Dømmekraft. I hvorvel, selv denne Recension, hvor inconsequent! De fleste af de leverede Stykker (sige Journalisterne) opvakte just ikke nogen gunstig Meening om Udgiwerens Ophysaing, Dømmekraft og Wiisdom, og dog rose de navnlig 5 Stykker af de 10, hvoraf Samlingen bestaaer, altsaa Halvdeelen, hvori iblandt Hr. Biskopens eget. — Saadanne uletterretlige Domme over vore Lærdes Arbejder maa vi lade os paatrænge af Fremmede, saa længe vi selv ikke have Drift og Patriotismus nok til at samle os et Selskab af duelige og upartiske Landsmand, som i rigtig Kundskab om vor Litteratur og grundig Bedømmelse af vore Skrifter vilde gaae Fremmede til Haande.

Indhold af andet Hæfte for 1796.

I. Sommerforelæsninger ved Kiøbenhavns Universitet	Side 49.	X. Vigtige danske Skrifter Forsøg om en Heistoles Anlæg i Norge (sluttet)	81.
II. Fortegnelse paa Communitetets Alumni den 1 Januari 1796	51.	XI. Theologisk Embeds Examen i Januari og April	87.
III. Dito paa Regentens til samme Tid	54.	XII. Latinsk Juridisk Embeds Examens theoretiske Prøv: i Januari og April	88.
IV. Det Scheel = Plessiske Legat for unge Adelige	55.	XIII. Fortegnelse paa de Candidater som have nydt det extraordinaire Communitetets Stipendium i Aaret 1796	89.
V. Philosophisk Examen i April Maaned	57.	XIV. Rectoratets Omfistelse og Præmie-Medaillernes Uddeeling, samt udsatte Priismaterier for indeværende Aar	90.
VI. Plan til en bedre Indretning med Universitetets og Communitetets Jordegods og Tiender	60.	XV. Dødsfald	91.
VII. Conference = Raad Benjamin Georg Sporon	65.	XVI. Forberedelses Examen	sammenf.
VIII. Kan Kiøls Universitet anses for fremmet og udenlandsk	66.	XVII. Udenlands Reisende	sammenf.
IX. Udtog af en dansk Reisendes Breve	68.	XVIII. Ordret Du, eller den Stik at disse	92.
		XIX. Rettelſe	96.